

KULTÚRA

ROČNÍK XVIII. – č. 2

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

21. JANUÁRA 2015

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRÍŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Milí spoluobčania, Slováci, Slovenky, budme svetoví! Máme na to jedinečnú príležitosť! Začiatkom februára sa u nás uskutoční referendum o principiálnych otázkach elementárnej morálky a zdravého rozumu. Sekundárne i nášho ďalšieho kultúrno-spoločenského smerovania. Ako to už býva v ostatnom čase v podobných prípadoch, kedy zdravý rozum našepkáva (priam kričí) jednoznačnú odpoveď, v našej čoraz viac deformujúcej sa spoločnosti, zdvihla sa proti nej okamžite silná vlna odporu a masmédiá nadchádzajúce všeludové hlasovanie označujú za kontroverzné či dokonca nenávistné a extrémistické...

Nevýhodou pri pokuse širších vrstiev o zdravé posúdenie vzniknutej situácie a jej dopadov na spoločnosť, a teda ďalší vývoj Slovenska, je fakt, že tzv. mienkotvorné médiá sú v prevažnej miere v rukách ľudí a organizácií s autodeštruktívnymi sklonmi. V zásade to nie je až natoľko nepochopiteľné ľuďom, ktorí sa dlhodobo aktívne zaoberajú vývojom spoločnosti a sledujú nezastaviteľné trendy všeobecného úpadku. Ale bežný človek „v okovách“ každodenných povinností a neraz doslova v boji o prežitie sa prosto nemá možnosť nadýchnuť a trpezlivo posúdiť situáciu. Mediá „tlačia na pílu“ a s obrovským nasadením sofistikovane takpo-

JÁN KŠIŇAN

vediac gniavia zdravý úsudok. Pod rúškou slobody, demokracie a pokrokovosti sa nám snažia nahovoriť, že biele je čierne a naopak!

Naša európska civilizácia (a slovenská pospolitosť zvlášť!), či už sa to niekomu páči alebo nie, stojí stáročia pevne na kresťanských hodnotách, vďaka ktorým sme dosiaľ prežili a donedávna aj ako spoločnosť prosperovali. V ostatnom čase však na nás číha zvrátenosť a dekadencia na každom kroku a valí sa z každého smeru, pomaly a isto nás opantáva. Nechcem šíriť paniku a beznádej, ale je vysoko pravdepodobné, že nás i prevalcuje. To, čo však ovplyvniť rozhodne môžeme (a trúfam si povedať, že je to i naša povinnosť!), je krátkodobý až strednodobý horizont nášho prežívania - a holej existencie. Je to obdobie niekoľkých rokov, možno desaťročí. Obdobie, v ktorom žijeme my v produktívnom veku, v ktorom dospievajú a formujú si svetonázor naše deti a v ktorom si zaslúžia prežiť pokojnú jeseň svojich životov naši rodičia. Naši otcovia a matky, ktorí sa snažili držať opraty onoho zdravého rozumu v spoločnosti, kým vládali. Teraz je rad na nás! Doprajme našim deťom to, čo bolo dopriate nám. Možno blížiacu sa katastrofu neodvrátíme (súper je nadmieru zdatný), ale aspoň ju oddiaľme, nakoľko sa len dá! Budme svetoví a majme zdravý rozum! Bojujme statočne a odhodlane, veď ide o nás a o naše deti! Alebo sme už tak otupení, že si neuvedomujeme vážnosť tejto situácie? Mediálne zvrátky nám zatemnili myseľ a o samozrejmych veciach musíme organizovať referendá! Budme teda svetoví a budme hoci poslední na svete, ktorí podľahnú tejto diabolskej rafinovanosti! Veď kto iný by mohol mať taký eminentný záujem na našom rozvrate, morálnom úpadku a

Kresba: Andrej Mišanek

Budme svetoví!

odklone od pravých hodnôt ako diabol?

Nenechajme sa preto zastrašiť, znechutiť, ani inak odradiť a pridme slobodne, smelo a odhodlane vyjadriť náš názor, že biele je biele a čierne zostane navždy čierne! Že si nenecháme manipulovať s vlastnými deťmi pripravovanými choromyseľnými školskými osnovami. Zo srdca si želim, aby môj syn vyrastal v spoločnosti, ktorej základ tvorí zdravá rodina pozostávajúca z otca, matky a detí, ako to je v našich zemepisných šírkach po stáročia normálne, nie z anonymných, sterilných a nič nehovoriacich karikatúrnych postavičiek s nálepkou rodič 1 a rodič 2. Aby rovnako stáročia posvätné manželstvo netvorili úchylné páry osôb rovnakého pohlavia, producujúce sa polonahé a bez hanby predvádzajúce obscénosti najhrubšieho zrna po tzv. dúhových prajdoch,

ktoré si následne adoptujú nevinné deti a budú ich svojím príkladom pretvárať na svoj pokrivený obraz. Áno, možno to znie pritrudo a nekompromisne, ale v tejto situácii už jednoducho nie je priestor na nekonečné argumentovanie a vysvetľovanie toho, čo je pre každého súdneho človeka samozrejmé.

V nedávnej kampani sa dokonca objavili po mestách plagáty s nápisom „Boh miluje homosexuálov“. Pravdepodobne si autori tohto výroku mysleli, že vytiahli obrovský tromf, že s nimi bude niekto polemizovať a že toho niekoho „nachytajú na hruškách“. Opak bol však pravdou. Tento zúfalý pokus vyvolal nanajvyšší úsmev na tvárach tých, čo pochopili, o čo ide. Nikto im neoponoval! Boh miluje skutočne všetkých ľudí, teda i homosexuálov! To je predsa jasné! Učia sa to i tie najmenšie deti na náboženstve. Áno,

ten istý Boh (ktorého existencia sa im odrazu náramne hodí), ktorý ustanovil a posvätil manželstvo medzi mužom a ženou a ktorý si rozhodne neželá, aby deti vychovávali osoby, ktoré síce všetci milujeme ako svojich blížnych, ale majú neporiadok v chromozómových pároch. Iste, mohli by argumentovať, že za to nemôžu. A opäť by mali pravdu! Rovnako ako telesne či zrakovo postihnutý nemôže za svoj hendikep. Ale ani naši pomýlení priatelia (ktorých napriek tomu milujeme) by asi neprotestovali na námestiach proti diskriminácii, že takýto telesne postihnutý človek nemôže nastúpiť na olympijských hrách na sto metrov v behu proti prepytujem „normálnym“ atlétom.

Čierne je čierne, biele je biele! Otec je otec a matka je matka... Rovnako ako manželstvo je posvätné, overené a jediný funkčný zväzok medzi mužom a ženou! Deti majú vyrastať v tradičnej rodine a v škole sa nemá deťom prednášať o onanovaní a hľadaní svojej identity podľa vlastného uváženia! Kto toto nechápe, nech teda pokojne zostane doma. My ostatní však na pripravované referendum poďme a dokážme celému svetu, že sme svetoví!...

Zdá sa, že nebojuje iba, čo nemá ruky a nohy. Jedni sa chytajú zbrani, iní rozumu. A tretí, už to tak vyzerá, manipulujú jednými i druhými svojou chytrou. Najhoršie však na všetkom je to, že väčšine unikajú súvislosti, lebo vnímajú udalosti nie ako prírodné javy a zabúdajú si položiť otázku, komu to osoží. A tak sa nechávajú vonhať do dvoch protikladných názorových skupín ako do dvoch chlievikov, od ktorých však existuje iba jeden jediný kľúč.

Tak sa stalo nedávno s teroristickým útokom v Paríži. Štyri milióny ľudí vyšli do ulíc s nápisom „Ja som Charlie“ či dokonca „Ja som Žid“. Málokto sa pritom

Majdane! Jeho prejav vzápätí uverejnil francúzsky Le Monde pod názvom „My všetci sme Ukrajinci!“ Povedomé? Áno! Veď tentoraz, po útoku na bohorúhačský plátok, boli štyri milióny Francúzov - Charlie. A ako mávnutím prútika tieto štyri milióny šli v tzv. Pochode za republiku bez toho, aby to vôbec tušili.

Spomínam si, ako som nedávno videl správu o zvláštnej návšteve u Holanda. Prišli za ním veľmajstri slobodomurárskych lóží so žiadosťou tvrdo potlačiť rastúce protesty na obranu rodiny. Vraj to je prejav kontrarevolúcie a útoku na výdobytky Francúzskej revolúcie!

Ale vráťme sa späť k útokom na redakciu. Pozoruhodné je, že

V epoche zlomu

TEODOR KRIŽKA

zamyslel nad tým, že tragédie sa málokedy stávajú iba tak, ako dôsledok pudových reakcií fanatikov. Nijaký Gavrilo Princip nestrieľa iba z rozmaru svojich osobných úchylných predstáv, aj keby ozaj nechtyval o cudzej ruke, ktorá ho zneužila.

Keď sa však pozrieme bližšie na okolnosti, zistíme, že útok sa udial v zaujímavom čase, totiž krátko na to, ako sa francúzsky prezident cestou z Kazachstanu neočakávane zastavil na moskovskom letisku Vnukovo a stretol sa tam s ruským prezidentom. Prezradil mu plán atómovej provokácie na Ukrajinu, ktorú svetoví mediálni havkáči boli pripravení - ako inak - pripísať Rusku. Holande tak možno zmaril niečo ako podpálenie novodobého Reichstagu pred Treťou svetovou vojnou, alebo ho aspoň oddialil. Aby toho nebolo málo, zakrátko nato vyjadril nespokojnosť, že ekonomické sankcie voči Rusku, prijaté pod tlakom USA, ubližujú hospodárstvu štátov Európskej únie.

Bodaj by aj neubližovali! Veď to bol ich cieľ! Položiť Európu na kolena, aby štekala smerom na Východ na vôdžke zaoceánskeho cvičiteľa. Ba čo štekala - aby aj poriadne hrýzla a hoci aj utrhla rany, ako sa na verného psa patrí.

Nuž útok na redakciu ľavicárskeho a striktno katolíkofóbného a protiislamského časopisu, ktorý by sa dal nazvať stelesnením úpadku liberálnej Európy, nie je nijakým prekvapením. Zabilo sa niekoľko múch jednou ranou. Z problematického časopisu, ktorého ideológom je smutne známy Bernard-Henri Lévy, sa zo dňa na deň stal svetoznámy týždenník s miliónovým nákladom. Michodom, Bernarda-Henriho Lévyho môžete nájsť všade, kde treba huckať do vojny - v Afganistane, Juhoslávii, Sýrii, Iraku, Líbyi i na Ukrajine. Osobne vystúpil na kyjevskom

teroristi boli zavraždení policiou. A ešte pozoruhodnejšie, že úspešný vyšetrovateľ tohto teroristického aktu spáchal samovraždu, aspoň podľa oficiálnych správ. Podľa iných zdrojov odišiel zo sveta krátko nato, ako sa pokúsil podať žalobu na amerického prezidenta Obama. Žeby sa potvrdili správy o tom, že teroristi boli viacnásobnými neoficiálnymi hosťami Pentagonu?

Neprislúši mi vyvodzovať nijaké závery. Jedno však mi je jasné. Európa sa ocitla na hrane. Ako nedávno povedal francúzsky politik Jean-Marie Le Pen, Európa musí byť jednotná „od Paríža po Vladivostok“, inak sa stane americkou kolóniou. A práve o to ide, aby sa nenaplnili jeho očakávania. Aby sa Európa, hlavne Nemecko a Francúzsko, neoprela o spoluprácu s Ruskom. To preto pučistická vláda na Ukrajinu zabíja vlastné obyvateľstvo a tvrdí, že bojuje s ruskou armádou! Ako? Bez vyhlásenia vojny? Čuduj sa svete, ešte nikde na svete neutieklo milión obyvateľov na územie štátu, ktoré ho vojská by vtrhli na ich územie! Alebo si viete predstaviť, že by Česi a Slováci húfne utekali do Ruska po 21. auguste 1968?!

Nie, bratovraždená vojna na Ukrajine bola rozpútaná s cieľom vytvoriť priepasť medzi západnou a východnou Európou v nádeji, že sa podarí zraziť Ukrajinu a Rusko, ako sa kedysi podarilo zraziť Nemecko a ZSSR. Na toto bolo preinvestovaných päť miliárd dolárov za ostatné desaťročia! Z Ukrajincov, ktorých vodca Bogdan Chmelnický pred stáročiami prosil o ochranu ruského cára pred poľským kráľom rovnako ako pred tatárskym chánom či tureckým sultánom, sa stali rufosofmi v ilúzii, že ich čaká európska stabilita a blahobyt. Daj Boh, aby z umelého ošľahu vytriezveli prv, ako nezostane z hrdej Ukrajiny kameň na kameni.

Pani Eva Kristinová píše ministromi

Otvorený list ministromi zahraničných vecí Slovenskej republiky Miroslavovi Lajčákovi

Motto:

„Quousque tandem Catilina abuteris patientia nostra“ (Dokedy ešte, Catilina, budeš zneužívať našu trpezlivosť?!)

Vážený pán minister,

zatiaľ márne čakáme na Vašu reakciu, ktorá prislúcha Vášmu zodpovednému postu ministra zahraničných vecí Slovenskej republiky. Náš štát má predsa svoju platnú ústavu a z nej vyplývajúce zákony a povinnosti.

Ako je možné, že v prípade vlastizrady, ktorej sa dopustili dvaja poslanci, čo boli občanmi SR zvolení, aby zastupovali a tým aj reprezentovali v Európskom parlamente našu vlasť, náš štát, našu Slovenskú republiku, sa správate, akoby sa celkom nič nestalo. A ono sa stalo! A veľmi, veľmi naliehavo burcujúce a vážne!

1. Prvý podľa abecedy Pál Csáky podpísal list 38 poslancov (ktorí sú v Európskom parlamente za Maďarsko) francúzskemu prezidentovi Hollandovi ako poslanec Maďarska. Tým jednoznačne priznal, že má občianstvo našich južných susedov a ako Maďar je v službách jeho záujmov. Ako je možné, že si zatiaľ ďalej spokojne sedí na jemu neprislúchajúcej slovenskej stoličke a spupne zaberá miesto tomu, čo bude čestne zastávať tento post v záujme nášho štátu. Nemožno predsa do nekonečna brať vážne jeho večné vykrúcačky. Ak by náhodou aj jeho terajšia korčuliarska pi-

rueta, že si neprečítal čo podpísal, bola výnimočne pravdivá, malo by to stačiť ako dôkaz, že je nezodpovedný, a preto tam nemá čo robiť.

2. Rovnako Monika Flašíková - Beňová na svojom vystúpení v EP povylievala na nás svoje nenávisťné lži a nehanebne obvinila Slovákov z fašizmu a ďalších ťažkých hriechov. Nájde sa ešte v EP ďalší poslanec, čo by si dovolil takto „zastupovať“ svoj štát a národ? Za aký „mančať“ kope dotyčná dáma?!

Tieto dva, mierne povedané prešľapy a zlyhania, predsa nemožno prehodiť len tak z pleca na plece a nechať ich ľahostajne nepovšimnuté.

Vážený pán minister,

patrite k najvyšším úradníkom nášho štátu, ktorý sme si priam zázračne založili v čase mieru a bez jedinej kvapky krvi. Máte tú česť chrániť a zastupovať jeho záujmy a riešiť podľa zásady „padni komu padni“ všetky Vám prislúchajúce prečiny. Preto,

vážený pán minister,

apelujem na Vás a žiadam Vás, aby ste z pozície Vášho postavenia vyzvali spomínaných poslancov Moniku Flašíkovú - Beňovú a Pála Csákyho, aby odstúpili zo svojich funkcií.

S úctou

EVA KRISTINOVÁ,
štátna občianka Slovenskej republiky

V Bratislave dňa 17. novembra 2014

Kresba: Andrej Mišanek

Všetky médiá boli nedávno doslova zahltené šokujúcimi správami a informáciami všetkého druhu o takzvanom teroristickom útoku na redakciu humoristického časopisu CHARLIE HEBDO v Paríži. Médiá sa predbiehali v senzáčných správach a odhaleniach najnovšej bezpečnostnej situácie v Európe, pričom

A tento fakt bol redakciou CHARLIE HEBDO hrubo porušený a pošliapaný. Bude sa žať iba to, čo sa zaseje. Z pera týchto karikaturistov sa zasiała nenávisť. Nenávisť, ktorú ozbrojenci prekreslili do krvavých jatiek v centre Paríža.

A čo my kresťania? Mlčíme, keď vo svete zabijajú tisíce kresťanov za svoju vieru. Mlčíme, keď do nezmyselnej vojny

Ak všetci mlčia a zatvárajú si oči, ja tak činiť nebudem!

niektoré, ako nemenovaný slovenský bulvárny plátok, nazvali pracovníkov redakcie hrdinami. Hrdinami, prosím pekne! Je zarážajúce, že sa niečo také strašné ako útok na redakciu vôbec stalo. Akékoľvek spory by sa nemali riešiť násilím a zabíjaním. Ale, žiaľ, stalo sa a už sa neodstane.

Nie, nemienim tu polemizovať o tom, aké otázky vyvolal tento čin v medzinárodných súvislostiach, že multikulturalizmus stratil svoj lesk rovnako, ako ho stratilo ústredné heslo Európskej únie - Život v rozmanitosti. Som však presvedčený, a nech to niekomu znie akokoľvek kruto, že ťarcha zodpovednosti jednoznačne leží na pleciah parížskeho časopisu CHARLIE HEBDO. Ak sa vo všetkých médiách prezentuje správa A, presvedčíme sa aj o pozadí útoku B. A to B je výraz dych. Videli ste samotné karikatúry, ktoré vyvolali túto strašnú reakciu zo strany ozbrojených moslimov? Tak si ich radšej ani nepozerajte! Je poslaním liberálnych a demokratických predstáv týmto primitívnym spôsobom útočiť na najhlbšie vnútorné duchovno-náboženské presvedčenie človeka? Som presvedčený, že nie. Prečo si potom francúzski karikaturisti časopisu CHARLIE HEBDO dlhodobo robili posmech z Boha, Ježiša, zo Svätej Trojice, z Panny Márie, nie iba z Mohameda? Kto im dal právo zobrazit' Ježiša, ako homosexuálnym stykom obcuje s Ocom? Kto im dal právo zobrazit' Mohameda v horúcom bozku s druhým mužom či židovského rabína s esesákom? Má toto niečo spoločné s humorom?

Množstvo otázok. Avšak existuje aj množstvo odpovedí. Jednou je skutočnosť, že aj ten najzarytejší liberál musí pochopiť a rešpektovať fakt, že jeho sloboda sa končí práve tam, kde sa začína sloboda druhých.

ženú milióny pravoslávnych bratov. Iba si pozrieme sodomisticky obcujúce postavičky v Charlie Hebdo, a čo? A nič?

Tak ak nikto nič, aspoň ja verejne odsudzujem tieto kresby! Verejne odsudzujem tých, ktorí sa podieľali na vytvorení, zverejnení a obhajobe zvrátených karikatúr. Boh je všemohúci, milujúci, ale aj trestajúci. Tí, ktorí v Boha neveria, sa možno usklňujú. Rešpektujem ich úskľabky. Som však hlboko presvedčený, že tí, ktorí si robia z Boha posmech takýmto urážajúcim spôsobom, nezostanú bez trestu.

Odmietam už neustále ohýbať chrbát, odmietam sa neustále ospravedlňovať. Ospravedlňujeme sa jedine Bohu a pred Bohom ohnime chrbát a padnime na kolena. Jedine Boh si zaslúži našu pokoru, obeť. Tí, ktorí si z Boha hrubo a necitlivo uťahovali, sú už pred Jeho tvárou. Veru, nezavídam im. Modlím sa za zabitých, aby k nim bol Všemohúci zhovievavý. Ale iba On vie, akou mierou toto rúhanie vyváži.

Boh nás nechce mať slepých, hluchých a nemých ťuťmákov, ktorí si nechajú skákať po hlave. Chce nás ako ohlasovateľov Evanjelia. Ježiš sa nerozpakoval, bičom vyhnal peňazomencov z chrámu. Svätý hnev určite neoslabil rany bičom dopadajúce na ich chrbty a tváre. Naopak, na tomto mieste nám Ježiš ukazuje, že v prípade potreby treba zasiahnuť aj menej štandardnými prostriedkami.

Iba v Slovenskej republike sa ku kresťanstvu otvorene hlási väčšina obyvateľov. Ako kresťania máme úžasnú silu, máme prostriedky. Cirkev musí konečne vyjsť zo svojej bezpečnej ulity. Nebáť sa. Nebáť sa narovnať chrbát, otvoriť oči a uši. A ak niekto akýmkoľvek spôsobom zaútočí na našu vieru, vedieť ju obrániť.

„Zastavme ich bratia, veď sa oni stratia“.

MIROSLAV ŠUŇAL

PRINC CHARLES-PHILIPPE D'ORLÉANS, VOJVODA Z ANJOU

Ja nie som Charlie

Som proti aktuálnemu trendu emocionálnej zdvorilosti a nepripájam sa k hnutiu „Ja som Charlie“. Nie, ja nie som Charlie, pretože som nikdy nemal rád tento manichejský časopis.

Charlie Hebdo je bulvárny plátok pohrdajúci všetkými názormi okrem svojich vlastných, ktorý sa prikrýva slobodou prejavu, aby si dovoľil všetky druhy provokácií. Charlie Hebdo je agresívny časopis ťažiaci z ložiska nenávisť medzi náboženstvami prostredníctvom takzvaného humoru. Charlie Hebdo je obrazom zjavnej európskej ateistickej ľavicovej spoločnosti. Je šíriteľom nevraživosti a nepriateľom úcty medzi národmi a ľuďmi, bez ohľadu na ich odlišnosti, rasu, farbu kože či náboženstvo.

Odmietam sa teda zúčastňovať na „svätej republikánskej aliancii“ pro-Charlie, pretože jednoducho nerozumiem, čo tu mám obraňovať.

Neprejavujem ani neúctu, ani nemravnú nevychovanosť a nechcem poškvрниť pamiatku zavraždených karikaturistov. Niet slov, ktoré by vyjadrili hrôzu z útoku na redakciu časopisu. Odsudzujem tento barbarský čin a vyjadrujem rodinám a blízkym zosnulých svoju najúprimnejšiu sústrasť.

Zároveň odsudzujem prázdny pokus o národnú jednotu a pokrytectvo občanov, ktorí tento humoristický časopis nikdy nečítali a ktorí ho stále kritizovali.

Vzdať úctu obetiam - áno.

Vzdať úctu časopisu Charlie Hebdo - nie.

Z francúzštiny preložila Katarína Džunková

Každé zlomové obdobie nastoľuje otázku, kto je človek. Súčasné ťažko zlučiteľné odpovede na túto otázku v európskej, ale aj v slovenskej spoločnosti naznačujú, že sa nejaké to zlomové obdobie môže objaviť. Sprekvádza ho zápas o svedomie človeka, jeho svetonázor, spôsob života. Pokiaľ ide o politické sféry, mohlo by sa povedať, že politika môže obsahovať takýto zápas. Ostrosť tohto zápasu však presahuje sféru politiky a tvrdo zasahuje do predpolitických sfér, takých ako rodina, výchova, práca a možnosť pracovať, vývoj osobnosti, kultúra.

Ideálne je, ak politika rešpektuje tieto predpolitické sféry. Ich autonómiu. To však predpokladá najširší spoločenský konsenzus. Spoločný etos. Predtým to bolo povedomie etickohodnotové, ktoré je v súčasnosti vytláčané eticko-normatívnym. Ak napríklad niekto predáva dom, eticko-normatívne je dostať za neho čo najviac peňazí. Etickohodnotové sa ešte pýta aj na to, komu ho predávame. Či to nebude niekto, kto tam zriadi povedzme verejný dom, niečo, čo pokazí život celému okoliu. Prevenciou je zaujímať sa o to, ako sme poznávaní. Či tam rozpozná-

Referendá ako očakávané obdobia zlomu k lepšiemu

vame etickohodnotové, alebo sme iba súčasťou relatívneho, situácie platiacich noriem, ktoré sa môžu meniť podľa okolností. Zvlášť v našej postkomunistickej spoločnosti by sme na toto mali byť citliví. Bývalý režim nariadil poznávať sa iba v optike ateistického marxistického svetonázoru. Bol to práve etos, v ktorom sa zachovalo čosi zo starej istiny kresťanstva, čo zachovalo etickohodnotové. Čím sa čelilo totalite.

Aj dnešná doba môže poznávať relativizujúcu a škodlivú. Keď som bol v poradenskej praxi, v určitom čase prichádzalo viacero rodičov s ťažkosťami menších detí ako tiky a pomočovanie. Tí rodičia sa nechali svojimi deťmi volať krstným menom namiesto zaužívaného otec, mama. Bol to eticko-normatívny, iba na módnom trende založený mýtus, že deťom treba byť niečo ako ich školský priateľ. Bola to však interpersonálna strata rodiča. Rodič, otec, mama v najširšom zmysle ga-

rantujú deťom zmysel života. Deti si ešte takúto otázku, napriek pozorovaným aj protichodnostiam nekladú.

Otec a mama garantujú pocit bezpečia. Referendum o rodine je aj referendum o etickohodnotovom. Ak bude mať rodina vážnosť a váhu v spoločnosti, nikto nemôže len tak prehládnuť mlčaním, že niekomu nevypláta mzdu za odvedenú prácu. Alebo ak bude rodina mať potrebnú váhu, nemôže sa povedať, že astronomické ceny panelákových bytov, o ktorých V. Havel vyhlásil, že sú to holubníky, má regulovať iba trh, teda iba zisk.

S rodinou sa mierou v rozvoji spoločnosti stáva ľudská osoba. Ak bude mať rodina váhu, potom bude platiť to známe, že hoden je robotník svojej mzdy. Potom nemôže nikto ad absurdum tlačit' najnižšiu ponúkanú cenu za nejaké práce. Pretože zamestnávateľia zabudujú do nízkej ceny aj sporadický nevyplácané mzdy. Tvorí sa iba eticko-normatívne, bez etickohodnotového. Za

bývalého režimu, totality, etickohodnotové obsahovalo povedomie kresťanského a cez neho ľudia čelili zjednodušeniam, ak bol človek prehládaný. Tento zmysel pre etos sa mal preniesť do nových ponovembrových pomerov. Nepreniesol sa. S vodou vo vaničke sa vylialo aj dieťa. Etos, ktorým sa čelilo v totalite. Štyridsaťpäť rokov ateizácie, dvadsaťpäť rokov relativizmu, to je sedemdesiat rokov boja v spoločnosti proti kresťanstvu. Chýba etos, povedomie, ktoré by chránilo. Ideológia celebrít učila ľudí nasadzovať si masky, ktorými sa chceli podobat' idolom. Najmä u mladšej generácie. Ale dnes pod ťarchou utrpenia, vytriezvenia padajú aj masky a ľudia začínajú ťužiť po privátnosti, intimitate, dôvere, bezpečí, predpovedateľnosti, primeranej záťaži a zmysluplnosti, čo sú predpoklady zdravého duševného života.

Zlomové obdobie - ak bude, bude o tom, čo má byť kritériom rozvoja spoločnosti. Čo má byť

prostriedkom a čo cieľom. Konkurencia nie je cieľom. Cieľom je vyvážená, stabilná, tvorivá osobnosť poznávajúca hodnoty. Osobnosť rozoznávajúca príležitosti na spoluprácu, prosociálna. Potom vie čeliť aj konkurencii aj v súťaži samého so sebou.

Vo verejnoprávnom priestore médií sa musia objaviť skutočné osobnosti umenia, žurnalistiky, talenty, nie figúrky schopné iba manipulácie a sami manipulované.

Želajme si, aby toto zlomové obdobie bolo evolučné, nie revolučné. Revolúciou sa menšina zmocňuje vlády nad väčšinou. Predpokladom evolúcie je, aby predpolitické sféry ako rodina, práca, osobnosť, spôsob života, príležitosť pre rozvoj, kultúra mali autonómiu. Aby ich už nikdy neokupovala politika ako v súčasnosti. Aby im politika slúžil, a nie vládla.

Referendá sú príležitosť na zlomové obdobia.

STANISLAV HVOZDÍK

Požiadali ma, aby som predniesol pár slov na tému „zápas o pamäť národa“. Nepôjde o vedeckú prednášku, skôr o malú subjektívnu úvahu. Z hľadiska dnešnej doby je problematický už sám jej názov. Z úst vládnych predstaviteľov, od 150 poslancov, od médií sa o národe už prakticky nedozvieme nič. Spomínajú sa iba občania.

A ak sa teda problematizuje sama existencia národa, o akej jeho pamäti možno hovoriť? Aj túto otázku si treba položiť. Pochopiteľne, bez ohľadu na mediálnu rétoriku či vládnú ustráchanosť som presvedčený, že slovenský národ existuje, i keď sa ako národ navonok často neprejavuje. (Azda len s výnimkou niekoľkých dní počas MS v hokeji.) A skutočne sa zápasí o jeho pamäť - teda zjednodušene povedané, o to, čo si má národ pamätať, i keď si tento zápas bežný človek možno neuvedomuje. Pamäť národa formuje celý komplex faktorov: rodina, školstvo, spoločnosť, médiá, historiografia, kinematografia, umenie, hmotná kultúra, názvy ulíc, námestí a iné. (Keďysi to bola aj cirkev, dnes by som ju sem už nezarádila).

V prvom rade treba konštatovať, že zo strany štátu nič také ako koncepcia národnej pamäti nejestvuje. Nie je tu stanovený ani približný sumár poznatkov, informácií, postojov, ktoré by si štát želal, aby si jeho občania, predovšetkým štátotvorný národ, osvojili. Nie je tu politický záujem. (Ak samozrejme za koncepciu nepokladáme tých pár strán textu v učebniciach dejepisu s časovou dotáciou jednej hodiny týždenne).

Ako občan i ako historik by som očakával, že po vzniku samostatného štátu roku 1993 automaticky príde požiadavka na výskum i na spoločenskú a pedagogickú propagáciu idey štátnej samostatnosti. Že predstavitelia republiky sa budú aktívne zaujímať o procesy, ktoré k jej vzniku viedli, že vytvoria tlak i podmienky na to, aby sa onen historický proces nielen dôsledne preskúmaval, ale sa aj primeranými formami vstúpil verejnosti. Aby sa zvyšovala národná hrdosť, národno-

štátne povedomie, aby sa aj takto utvárala duchovná esencia štátnosti.

Toto sa však neuskutočnilo. Síce vznikol (obnovil sa) štát, ale inak ostalo všetko po starom. SR akoby tu bola aj nebola súčasne. Takýmto postojom len utvrdzujú názor, akoby Slovensko bolo iba zvyškom zaniknutého Československa, nie osobitným štátoprávnym subjektom. Bežný občan okrem výmeny peňazí a nových pasov veľa viditeľných zmien nepocítil. Názvy ulíc, námestí, busty, sochy, to

vanosti, koľkí viedli zápas o samostatnosť! Ich osudy však nik neskúma, pamiatku verejne nik nepropaguje...

Spomenutá ideovo-osvetová sféra, koncepcia národnej pamäti, ktorú mal do svojich rúk uchopiť štát, po roku 1993 akoby ostala ležať na ulici. Podobne ako moc v novembri 1989. No a s veľkou radosťou sa jej chopili súkromné médiá, väčšinou v rukách cudzích vlastníkov, či ešte presnejšie, presadzujúce záujmy cudzieho kapitálu. A práve tieto sily, bohužiaľ, dnes

vzniku súčasnej, druhej SR. Ľudom vstúpajú, že to nie Slováci, ale dvaja jednotlivci, Klaus a Mečiar, proti vôli občanov, rozdelili „spoločný štát“. Československo v ich podaní sa fetišizuje. Akoby šlo o nejaký nadpozemský útvar, ktorého zánik v r. 1992 bol blasfémou proti všehomíru. No a už vôbec nič pozitívne sa nesmie povedať o prvej slovenskej štátnosti. Vyžaduje sa jej totálna negácia. Najmä tragédia židovskej komunity sa zneužíva proti všetkému pozitívnemu, čo v prvej SR

jej však pochopiteľne neprekázali). Karol Sidor, ktorý ako azda prvý európsky politik povedal „Nie“ Adolfovi Hitlerovi, sa zas stal antisemitom. A azda najvýznamnejší katolícky biskup prvej polovice 20. storočia, Ján Vojtaššák sa v podaní tzv. slovenských médií stal šovinistom, arizátorom a udavačom židov súčasne.

Ak si tieto a ďalšie fakty pospájame, rozpletie sa nám pointa rafinovanej hry. Jej cieľom je vyformovať - hlavne u mladšej a strednej generácie - vedomie, že obdobie prvej modernej slovenskej štátnosti bolo len akousi podmnožinou „holokaustu“. Že každý, kto sa o nej pozitívne vyjadrí, vlastne schvaľuje „holokaust“ a v podstate obhajuje Hitlera. Takáto atmosféra plní súčasne aj dôležitú zastrešovaciu rolu. Pre tých, ktorí zmyšľajú inak, je výstrahou: „Dajte si pozor, lebo ak poviete, napíšte, čo si skutočne myslíte, ak zverejníte dokument, ktorý ste získali výskumom, ale je „nevhodný“, my vás označíme, za fašistov, náckov, (neo)ľudákov, extrémistov a pod.“ No a kto by dnes chcel riskovať mediálne očierňovanie svojej osoby či stratu úzkoprofilového zamestnania? A tak sa väčšina historikov vyjadruje tak, aby sa nedostala do konfliktu so všemocnými médiami, prípadne im aktívne nadvieha. Veľký pozor na vyslovené hodnotenia si dávajú vlastne všetky verejne činné osoby, politici, biskupi či kňazi. Chráň Boh, aby povedali svoj skutočný názor na prvého slovenského prezidenta a prvú modernú slovenskú štátnosť. Agresívnych novinárov sa boja totiž všetci rovnako.

Výsledok: médiá nastolili atmosféru strachu. Paradoxne, pri okrúhlym výročí udalostí novembra 1989, o ktorom tvrdia, že priniesol „slobodu slova“. V skutočnosti je dnes kriminalizovaný už obyčajný historický názor na udalosti a osobnosti spred 70 rokov. Najväčším paradoxom je, že takéto zastrešovacie maniere vychádzajú od tých istých kruhov, ktorí sa oháňajú demokraciou, toleranciou, rozmanitosťou. Bude teda preto len na osobnej odvahe a statočnosti každého autora, ako bude týmto tlakom vzdorovať.

MARTIN LACKO

Zápas o pamäť národa

Prednáška na sneme Slovenskej asociácie novinárov
dňa 11. 12. 2014 v Bratislave

všetko zamrzlo na úrovni Česko-Slovenska. Azda v každom meste máme i dnes ulice čsl. armády, čsl. brigády - ale nikde ulicu Slovenskej armády. Pretrvávajú partizánske ulice, cesty i aleje, ulice Červenej armády, československých a sovietskych osobností. Ak ide o osobnosti vojenských či vojnových dejín Slovenska, podmienkou ich zvečnenia je, aby boli čechoslováckej orientácie. Priam výkričníkom sú busty a sochy čsl. komunistických osobností. Najväčším z nich socha zakladajúceho funkcionára bolševického hnutia v ČSR Marka Čulena. Priamo pod oknami Úradu vlády SR...

Podobne zakonzervovaná situácia je na úrovni historiografie. Štátom platené historické inštitúcie hodnotia najnovšie slovenské dejiny spravidla z čechoslováckych pozícií. Žiadna z nich, žiaden autorský kolektív neskúma cestu k vzniku dnešnej, druhej, modernej slovenskej štátnosti. Pritom, koľko tu bolo osudov, koľko ľudí, koľko rodín, ktorí od roku 1945 úžasne trpeli len kvôli svojmu národno-štátnemu povedomiu, angažo-

predovšetkým formujú pamäť národa, vplývajú na to, čo si majú občania myslieť, čo pamätať, a na čo naopak zabudnúť. Nečudo, veď ideové postulate mávajú aj závažné ekonomické dôsledky. Národnoštátne povedomie, právo národa na vlastný štát a na kontrolu vlastného územia - to je pre nich čosi absolútne neprijateľné. Preto vedú proti takýmto názorom doslova ideologickú vojnu, nerespektujú ani akademickú pôdu, ani vedecký výskum, a už vôbec nie legitimitu plurality historických výkladov. Vytvárajú nové ideologické smernice, v niektorých smeroch ešte horšie a rafinovanejšie ako pred rokom 1989. Odchýlky od nich tvrdo atakujú. Zažívam to často aj vo svojej práci. Intervencie, sťažnosti, osočovanie, klamstvá, pripisovanie lživých tvrdení, tlak na zamestnávateľa s cieľom prepustenia zo zamestnania. Z tých najagresívnejších a najmilitantnejších médií spomeňme aspoň SME, Pravdu či Plus 7 dní.

Základným postulátom je dnes úsilie o diskreditáciu slovenskej štátnosti. Nesmie sa povedať nič pozitívne o

bolo, ba vlastne proti slovenskej štátnosti ako takej. Priam ako žolíková karta sa vyťahuje vždy, keď sa spomenie nejaká pozitívna črta tohto štátu. Voči významným historickým osobnostiam spojených s ideou slovenskej štátnosti vedú médiá - a časť militantov z tzv. tretieho sektora - špinavú kampaň. Isto si spomeniete na akcie proti Svätoplukovi a jeho soche; vrcholom primitívnej a úbohosti bolo označovanie dvojkríža na jeho štíte za „gardistický“. Z otca národa Andreja Hlinku zas spravili obdivovateľa Hitlera. Jeho nástupcu na ružomerskej fare, špičkového predprevrátového vzdelanca a teológa Jána Ferencíka, nazval denník SME „fašistickou sviňou“. Z ministra SR Ferdinanda Ďurčanského, pre ktorého bola alfou a omegou nezávislosť Slovenska - za čo ho i Hitler odstavil - spravili vojnového zločinc. Kvôli odsúdeniu jeho busty v Rajci Radičovej vláda dokonca spravila mimoriadne zasadnutie. (Pamiatky veľkomaďarskej mytológie či budapeštianskeho agenta Jánosa Esterházyho, ktorého cieľom bolo pripojenie Slovenska k Maďarsku,

Stanú sa naši socialisti štandardnou politickou stranou?

Na Prvú adventnú nedeľu sme si mohli v našich chrámoch vypočuť pastiersky list Otcov biskupov. Biskupi v ňom vyjadrili vážne znepokojenie nad zlou sociálnou situáciou občanov Slovenska, zvlášť postavenia rodín. Jedným z faktorov, ktorým je toto zlé postavenie ovplyvnené, je aj nerespektovanie nedele ako dňa bez nevyhnutnej práce, ktorý by sa mal venovať v prospech rodiny.

Aliancia za nedeľu-Slovensko, o. z., (AZN) sa od svojho založenia v januári 2009 snaží o legislatívnu zmenu Zákona 211/2001, Z.z. (Zákonník práce), a to konkrétne jeho paragrafov číslo 93 a 94, ktoré hovoria o práci v nedeľu a sviatkoch tak, aby nedeľná a sviatočná nevyhnutná práca bola obmedzená v maximálnej možnej miere.

V roku 2004 v tomto zmysle bol v NR SR prerokovaný návrh poslancov KDH Brocka a Pridala o zákaze nedeľného predaja v oblasti maloobchodu. Ale ani po hlasovaní dňa 31.10.2014 našich zákonodarcov v NR SR o tejto novele sa nič nezmenilo na doterajšej skutočnosti. Tak, ako pri prvom pokuse zmeny Zákonníka práce ohľadom obmedzenia práce v nedeľu a vo sviatky, ktorá bola podaná v NR SR do prvého čítania dňa 9. septembra 2009 poslancom profesorom Rydlom, ktorú vypracoval v úzkej spolupráci s Alianciou za nedeľu-Slovensko, o.z. (AZN) vychádzajú z nemeckej legislatívy, neboli ani predkladatelia Brocka a Pridal z KDH úspešní. Proti zneniu predkladanej novely bolo síce len 18 poslancov, no podporu získala len u 27 poslancov. Neúspech tejto novely v prvom čítaní spečatili, tak ako v roku 2009, naši socialisti, ktorí až na malé výnimky, nepodporili posunutie tejto právnej normy do druhého čítania.

Pritom Slovensko bolo prvo krajinou vôbec v celej postkomunistickú Európe, kde odborári z Nezávislých kresťanských odborov Slovenska (NKOS) 14. decembra 2002 uskutočnili prvý masívny protest proti ne-

musenej nedeľnej práci hlavne z pohľadu ochrany rodiny. Vtedy kresťanskí odborári rozdeli vo veľkých mestách Slovenska vyše stotisíc letákov v duchu „Nedeľa s rodičmi“.

Vo väčšine pôvodných členských krajín EÚ tento nešvár zneužívania nemusenej nedeľnej práce rýchlo odhalili a v krátkej dobe prijali patričné zákonné opatrenia, aby rodina ako základ každého štátu bola chránená. Môžeme konštatovať, že čím ekonomicky silnejšia a vyspelejšia krajina, tým prísnejšie pravidlá na obmedzenie nedeľnej práce prijala. Ďalšou jednotnou charakteristikou týchto opatrení je to, a tu je absolútny rozdiel medzi novými členskými štátmi z Východnej Európy, teda aj Slovenskom, a bývalými krajinami EÚ, že túto legislatívu sorne prijali kresťanský demokrati, či ľudovci so socialistami, uvedomujúci si, že toto je záležitosť v prospech všetkých občanov bez rozdielu straníckej orientácie, teda čisto nadstranícka agenda. Dôvodom takejto spolupráce v tejto oblasti je to, že socialisti v pôvodných krajinách EÚ vznikli a pôsobili v demokratickom systéme, ale socialisti vo Východnej Európe vznikli väčšinou pretransformovaním sa z komunistických strán, pričom sa ešte rázne nezbačili svojej komunistickej minulosti.

Pre upresnenie treba však pripomenúť, že i samotní predkladatelia spomínanej novely, poslanci KDH Brocka a Pridal, si môžu sypať popol na hlavu, pretože to bol práve vtedajší predseda poslaneckého klubu KDH Míňarik, ktorý krátko po spomínanom proteste kresťanských odborárov v roku 2002 sa vyjadril pre médiá, že KDH v tejto otázke zaujíma neutrálny postoj, hoci kresťanskí odborári práve od KDH očakávali pomoc pri zmene zákona o práci v nedeľu a vo sviatky. V naslednom rade, KDH bolo niekoľko nasledujúcich volebných období členom vládneho zoskupenia, kedy mohlo tento jestvujúci stav zmeniť a predložiť na schválenie

spomínanú novelu, no z neznámych dôvodov tak neučinilo. Dokonca ani vtedajšia poslankyňa NR SR za KDH Záborská, teraz europoslankyňa, žiadnu aktivitu v tomto ohľade nevyvíjala, hoci teraz v Bruseli sa zapája v rámci zoskupenia ESA (European Sunday Alliance) na pôde Európskeho parlamentu (EP) do aktivít v prospech ochrany nedele ako voľného dňa bez práce.

Keď sa však bližšie pozrieme na výsledok hlasovania z 31. 10. 2014 k tejto novele, zistíme tiež jednu absurditu. Tou je fakt, že v NR SR sú tri politické strany či hnutia, ktoré sú v rámci EP v zoskupení ľudových, kresťanských a konzervatívnych politických strán EPP (KDH, SDKÚ-DS a Most-Híd), pričom na nedávnom zasadnutí EPP v Bukurešti bola jednohlasne prijatá výzva, aby tieto strany a hnutia vo svojich domovských krajinách masívne podporovali rodinu hlavne z pohľadu neexistujúcej právnej ochrany proti nemusenej nedeľnej práci. V tomto kontexte sa javí hlasovanie klubov SDKÚ-DS na čele s predsedom Frešom a Mostu-Híd na čele s predsedom Bugárom v NR SR 31. 10. 2014 nehodné členstva v zoskupení EPP, keď nevedia zabezpečiť odporúčanie svojho najsilnejšieho zoskupenie EPP v Európskom parlamente.

Ako teda ďalej, aby sa aj Slovensko zaradilo medzi vyspelejšie krajiny EÚ, ktoré si vedia rodinu chrániť aj obmedzením nemusenej práce v nedeľu a vo sviatkoch?

V súčasnosti organizuje AZN na Slovensku petičnú akciu. Chce zozbierať stotisíc podpisov pod výzvu na ochranu nedele, čím by vyzvala NR SR, aby sa problémom nedeľnej práce a hlavne jej zneužívaním zaoberala. Ako však napovedá ostatná skúsenosť z hlasovania v NR SR z 31.10.2014, veľká nádej na zmenu postoja, hlavne našich socialistov, nie je. Väčšie šance toto občianske združenie dáva novozníknutej Európskej aliancii za voľnú nedeľu ESA, ktorá vznikla na pôde EP 20. júna 2011 aj za pomoci zástupcov AZN. ESA plánuje v krátkom čase na základe platnej Lisabonskej zmluvy usku-

točniť v rámci Európskej občianskej iniciatívy petičnú akciu v minimálnej jednej tretine členských štátov EÚ na zozbieranie aspoň jedného milióna podpisov občanov týchto krajín, ktorí súhlasia s obmedzením práce v nedeľu a sviatky v maximálnej možnej miere. Následne by Komisia EÚ musela konať tak, že v konečnom dôsledku by EP prijal právnu normu na ochranu nedele ako dňa pracovného pokoja, záväznú pre všetky členské krajiny EÚ.

Z bývalých štátov Východnej Európy, ako sa vtedy hovorilo, socialistického tábora, upravilo si svoju národnú legislatívu v zmysle ochrany nedele Slovensko a Chorvátsko.

Dň 16. decembra 2014 tiež poslanci maďarského parlamentu schválili zákon, ktorým od 15. marca 2015 zavádzajú zákaz zamestnávateľ v nedeľu v obchodnom sektore. Za návrh zákona o povinnom odpočinku v nedeľu z dielne menšej kresťanskej politickej strany (Kresťanskodemokratická ľudová strana - KDNP) hlasovalo 119 poslancov a je zaujímavé, že tento zákon podporila vládna strana Viktora Orbána Fidez.

Podmienky povolenia nedeľnej práce prítvrdzujú aj v Nemecku. V novembri 2014 vrchný súd v spolkovéj krajine Hesensko rozhodol, že aj knižnice, videopôžičovne či stávkové kancelárie musia mať v nedeľu zatvorené. Argumentoval pritom, že bráni právo ich zamestnancov na deň voľna. Rozhodnutie hesenského súdu je v súlade s verdiktom Ústavného súdu z roku 2009, ktorý obmedzil nedeľný predaj aj počas vianočnej sezóny.

Bolo by teda už na čase, aby sme aj na Slovensku, v záujme ochrany rodiny, presadili také legislatívne opatrenia, ktoré zabezpečia aspoň raz do týždňa, v nedeľu, tráviť spoločné chvíle rodičom a ich deťom. To by mal byť jeden z prvých našich záväzkov na prahu nového roku 2015.

PETER NOVOVESKÝ,

Aliancia za nedeľu-Slovensko, o. z.

BOHATSTVO A CHUDOBA - SPRIEVODNÉ JAVY CIVILIZÁCIÍ

Brutálnym fenoménom vývoja ľudskej spoločnosti je existencia otrasnej disparity medzi príjmami a medzi majetkom.

Platón (narodil sa r. 427 pred Kr.) tvrdil pred dvoma tisícročiami, že vnútri väčšiny spoločnosti jestvujú dve skupiny ľudí, a to bohatá a druhá chudobná so zásadne odlišnými záujmami. Proti tejto nerovnosti vzniesol filozof dve výhrady, ktoré spolu súvisia. Predovšetkým, nadmiera všetkého na ktoromkoľvek konci ekonomického spektra korumpuje ľudí. Po druhé, nerovnosť podkopáva jednotu spoločnosti, komunity. (D. Schweickart: Po kapitalizme ekonomická demokracia. Bratislava, Vydavateľstvo slovenských spisovateľov, spol. s.r.o., 2010, s.116).

Aristoteles (narodil sa r. 384 pred Kr.) pojednáva v rámci politiky najprv o rodine ako o základe každého štátu. Autor zastával názor, že ľudia podľa svojej prirodzenosti smerujú k tomu, aby mali potomstvo, a preto manželstvo muža a ženy je prirodzenou ustanovizňou. Okrem túžby po potomstve majú aj náklonnosť k čím lepšiemu životu. V náuke o rodine venuje osobitnú pozornosť majetku, t.j. jeho nadobudnutiu a upotrebeniu. V tomto prípade odsudzuje nesmierny zhon po bohatstve. Filozof vychádza pritom z toho, že v každom štáte je hlavnou vecou ústava. Podľa neho sú správny ústavami tie, ktoré majú na zreteľ spoločný ošoh. Tie, ktoré hľadajú len ošoh vládarov, sú zlé, sú spotvoreninami správnych ústav, lebo sú despotické. Najlepšia je tá vláda, ktorá umožňuje najlepší život nielen jednotlivcom, ale všetkým občanom. Štát sa má chrániť každej krajnosti. Za šťastných ľudí pokladá tých, ktorí ovplyvujú mravnými a intelektuálnymi dobrami. (F. Šanc, S.J.: Dejiny filozofie. Trnava, Posol Božského srdca Ježišovho, 1946, s. 162-166).

Francúzsky ekonóm Thomas Piketty v knihe Kapitalizmus uvádza na základe časových radov siahajúcich až do doby rímskeho impéria, že dlhodobý priemerný čistý výnos z kapitálu je na úrovni štyroch až šiestich percent, kým miera ekonomického rastu neprekračuje za toto obdobie dva a pol percenta. Na základe toho dochádza k záveru, že rýchlejší rast výnosu z kapitálu spôsobuje, že väčšia časť príjmov sa stále koncentruje v rukách čoraz menšieho počtu ľudí, rentierov. (Podľa článku VI. Baláza: Kapitalizmus pána Pikettyho. Bratislava, Sme, 30.apríla 2014).

Priepasť medzi chudobnými a bohatými v stredoveku charakterizuje František Nemeček takto: V stredoveku obrábaním pôdy, rozkvetom remesiel a obchodu sústredil sa veľký majetok v rukách jednotlivcov. S rastúcim bohatstvom sa rozmohla ich tvrdosť a bezcitnosť voči chudobným. V srdciach bohatých sa zahniezdila túžba po pohodlí, radosť a po rozkošnom živote. Preto bol veľký zhon po majetkoch a v bohatstve sa videl prameň šťastia a bezstarostného života na zemi. Na základe toho nastal veľký odpor a nenávisť voči bohatým a poniektorí išli až tak ďaleko, že mylne pokladali bohatstvo a všetok majetok za hriech. Chudoba sa považovala za

najväčšie nešťastie a za kľatbu života. Takito blúznivci - ako ich nazval autor knihy - kráčali v húfch a rúcali cenné pamiatky, umelecké diela často i kláštory jedine preto, že boli vybudované z bohatstva. (F. Nemeček: Cirkevný dejepis. Trnava, Spolok sv. Vojtecha, 1941, s. 70.).

Kardinál Reinhard Marx potvrdzuje, že aj cirkev nadobúdala v

MIKULÁŠ SEDLÁK

Nespravodlivé rozdeľovanie bohatstva

priebehu dejín, predovšetkým v európskom stredoveku, obrovské bohatstvo. Je taktiež pravda, že hociktorý biskup si z toho bohatstva žil ako knieža a málo sa zaujímal o starosti a o núdzu prostých ľudí. Autor zároveň konštatuje, že napriek tomu je stále pravdou, že cirkev bola po celý stredovek jedinou verejnou inštitúciou majúcou na pamäti podporu chudobných a nemocných a vynakladala na nich nemalé prostriedky. (R. Marx, Kapitál. Praha, Academia, 2013, s. 110).

Jedným z najvýznamnejších predstaviteľov etického myslenia vrcholného stredoveku, tzv. vrcholnej scholastiky, bol zakladateľ františkánskej školy sv. František z Assisi (1180, resp. 1182-1226). Sv. František chcel preklenúť priepasť medzi chudobnými a bohatými svojim tichým životom, posväteným celkom chudobe. Patrí medzi osobnosti uznávané aj v nekresťanských náboženstvách.

Problém nerovnosti a chudoby pokračuje v novej podobe aj v nasledujúcej spoločenskej etape, t.j. v kapitalizme. Kým vo feudálnej a vôbec v predmodernej spoločnosti sa získaval status na základe rodu a dedičnosti, moderná industriálna spoločnosť sa vyznačovala ústupom od týchto znakov jeho určovania, a to v prospech univerzálnych kritérií. Emancipačný obsah začali nadobúdať princípy úspešnosti. Čoskoro sa však ukázal aj tento princíp ako iluzórny.

Podľa R. Marxa ľudia 19. storočia prežívali dramatické zmeny svojej epochy ako čosi hrozivé a súčasne nádejné. Rozbitie starého feudálneho a cechového poriadku v priebehu hospodárskej liberalizácie a industrializácie pokyto nové možnosti, ale znamenalo i stratu starých istôt. Na rozdiel od šľachtických územných vládarov v starom feudálnom poriadku mnohí „zbohatlíci“ majitelia tovární nepoznali paternalistické city sociálnej zodpovednosti za svojich robotníkov. Kvôli slobode podnikania zmizli z miest cechy a s nimi sa rozpadol aj zachovaný sociálny poriadok. Niektorí občania dokázali využiť svoju nadobudnutú ekonomickú slobodu a tempom občas berúcim človeku dych nakopili neuveriteľný majetok, kým spústa robotníkov strácala v továrňach neznesiteľnými pracovnými a život-

nými podmienkami. Ľudia spoznávali, že starí garanti sociálneho systému nedokážu tento problém zvládnuť. Spoločnosť sa stále zjavnejšie rozpadala na dve triedy, ktoré sa čoraz viac líšili nielen svojimi ekonomickými možnosťami, ale i mravnou a etickou kultúrou a politickým presvedčením. Ekonomickú a sociálnu premenu prežíval nie jeden sú-

2. Bohatí bohatnú a chudobní chudobnejú

K. Rogoff tvrdí, že interakcia techniky a globalizácie zhoršili nerovnosť v príjmoch a v bohatstve. Tempo ich zmien v posledných desaťročiach vyvoláva nesmierne napätie, odražajúce sa v obrovských príjmových disparitách vnútri krajín, pričom medzi najbohatšími a

vypuklejšie v súčasnej situácii krízy. V absolútnom význame rastie svetové bohatstvo, no rastie nerovnosť. V bohatých krajinách schudobnievajú nové spoločenské skupiny a rodia sa nové formy chudoby. V najchudobnejších oblastiach si pritom niektoré skupiny márnratne a konzumisticky užívajú istý druh superluxusu. Pretrváva „pohoršenie z krikľavých rozdielov“. Korupcia a nezákonnosť sú, žiaľ, prítomné tak v správaní sa ekonomických a politických subjektov v bohatých krajinách starých i v nových ako aj v samotných chudobných krajinách (Pápež Benedikt XVI.: Caritas in veritate. Trnava, Spolok sv. Vojtecha, 2009, s.28-29).

Pozoruhodné, ba priam udivujúce je stanovisko vysokého cirkevného hodnostárstva R. Marxa, ktoré zaujal v súvislosti s doterajším trendom a stavom sociálnej disparity v podmienkach prežívajúceho kapitalizmu voči názorom Karola Marxa k tejto otázke, napísané v 19.storočí. R. Marx píše, že s prekvapením zisťoval, že K. Marx predpovedal (pred 150 rokmi), že všetky národy čaká pohltenie do siete svetového trhu a tým i medzinárodný charakter kapitalistického režimu. R. Marx priznáva K. Marxovi pravdu, že kapitál sa neustále usiluje o svoje rozmnoženie, že v tomto úsilí je v pravom slova zmysle bezúdržný a že tendencia k ekonomickej globalizácii je kapitalizmu skutočne imanentná. Uznáva, že má pravdu i v predpovedi, že z toho vývoja bude profitovať predovšetkým kapitalista, v rukách ktorého sa bude hromadiť stále viac kapitálu. (Tamže, s.27-28).

Na podporu dosiaľ všeobecne formulovaných výpovedí o tom, že rozdiel medzi bohatými a chudobnými rastie, pridávame niekoľko konkrétnych dôkazov.

Reinhard Marx uvádza (na základe údajov z r. 2006), že po celom svete žila miliarda ľudí v extrémnej chudobe, čo znamená to, že títo museli výjsť s menej než z jedného dolára na deň. Pokiaľ išlo o zárobok v sume menej ako dva doláre na hlavu a deň, počet tých pod túto hranicu sa odhadoval na viac ako 2,5 miliardy. Na druhej strane vládlo dramatické bohatstvo u malého počtu jednotlivcov. Viac ako polovica celosvetového majetku bola v rukách iba dvoch percent ľudstva. Najbohatšie jedno percento svetového obyvateľstva disponovalo viac ako 40 percentami svetového majetku. Na celú polovicu chudobnejšieho ľudstva pripadalo len jedno percento svetového majetku (Tamže, s. 28).

Podľa údajov z roku 2013, uverejnených r.2014 v časopise Forbes, existuje 1645 najbohatších ľudí sveta, ktorých majetok činí 6,4 bilióna dolárov. Z nich sa najviac nachádza v USA, t.j. 492 miliardárov s majetkom 2,3 bilióna dolárov. Na druhé miesto sa posunula Čína s počtom 152 miliardárov vlastníacich 374,8 miliárd dolárov. Mimoriadne šokujúce je to, že 85 najbohatších ľudí sveta vlastní toľko majetku ako polovica populácie dohromady. Nožnice medzi chudobnými a ultra-bohatými sa teda naďalej roztvárajú. Markantným príkladom toho, že z hospodárskeho rastu profitujú len bohatí, a že títo sa postupne vzdiaľujú od chudobných, sú „výtúžené“ Spojené štáty americké.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

časník ako silné ohrozenie dosiaľ neznámych rozmerov. (Tamže, s. 117-118).

Istou výnimkou z tohto trendu vývoja bolo 20. storočie, najmä tzv. zlatý vek kapitalizmu (1945-1975). Naakumulovaný kapitál rentierov bol totiž zničený vo dvoch svetových vojnách jednak fyzicky (napríklad bombardovaním) a jednak infláciou a vysokými daniami, ktoré vlády uvalili na bohatých, aby zaplatili vojnové dlhy. Tieto udalosti - ako píše T. Piketty - dočasne znížili výnos z kapitálu a zvýšili podiel príjmov pripadajúcich na prácu. Vznikli rozsiahle stredné vrstvy so slušnou životnou úrovňou. Jej vyššie príjmy boli zdrojom povojnovej prosperity. (Podľa článku VI. Baláza. Tamže).

Nemecký profesor Martin Hartmann potvrdzuje, že v období po druhej svetovej vojne sa zaznamenal v niektorých kapitalistických krajinách na západe určitý pokrok v sociálnej a morálnej oblasti. Zároveň nás upozorňuje, že nemali by sme toto obdobie idealizovať. „Sociálnodemokratická éra“ skvalitnila život mnohých pracujúcich. Navyše viedla ich k sebauvedomeniu a k tomu, že vlastným organizovaním sa do odborov boli schopní lepšie artikulovať vlastné záujmy. Po sociálnodemokratickej ére nasledovala neoliberala fáza. Ekonomika prehlbovala vo svojom vnútri trhvosť. (M. Hartmann : Paradoxy súčasného kapitalizmu - rozhovor. Bratislava, Literárny dvojtyždenník, 21.11.2011).

Situácia v hospodárstve sa vlastne zmenila príchodom k moci Ronalda Reagana a Margaret Thatcherovej. Zníženie progresívnych daní z príjmu a z dedičstva umožnilo, aby výnos z kapitálu sa dostal na pôvodnú úroveň. Reinvestovaný kapitál prinášal dodatočné bohatstvo.

V tejto súvislosti treba brať vážne poznámku profesora Kennetha Rogoffa, ktorý uviedol, že doterajšia rastová výkonnosť nie je náhradou toho, že v tomto storočí bude možné udržať ju na približne rovnakej trajektórii: Na to je treba prekonať niekoľko hrozivých ťažkostí, ktoré pramenia zväčša z chabej výkonnosti a z narušenej funkčnej hospodárskej politiky. (K. Rogoff: Hrozivé prekážky udržateľného rastu. Bratislava, Hospodárske noviny, 24.3.2014).

zvyškom spoločností sú rekordne priepasti.

Veľmi kriticky hodnotí vzniklú sociálnu situáciu R. Marx. Podľa neho máme už dnes ponaučenie, že integrovaná spoločnosť zarábajúcich občanov 20.storočia je už historickou výnimkou, s ktorou sa musíme rozlúčiť. Nie jeden hospodársky expert a politik hovorí, že útluné časy národného štátu blahobytu sú vzhľadom na ekonomickú globalizáciu u konca a nikdy sa nevrátia. V súvislosti so súťažou lokalít možno v celom svete pozorovať, že dane z výnosu podnikov a zo súkromných príjmov sa znižujú, naproti tomu komunálne odvody a spotrebné dane, ktoré musia platiť všetci občania, stúpajú. Nemožno však poprieť, že tento vývoj prevláda na úkor predovšetkým tých chudobnejších. Pokiaľ ide o rozdiel v životnej úrovni medzi chudobnými a bohatými zemiami, autor tvrdí, že tento skôr rastie a relatívna chudoba skôr stúpa. (Tamže, s.26-27).

Paradoxné je, že podniky majú miliárdové zisky, ale obmedzujú pritom pracovné miesta. Manažéri zarábajú milióny, zároveň kritizujú „majetnícke“ uvažovanie zamestnancov. Medzinárodná kríza finančného trhu ukazuje, ako už dnes silne určuje náš osud anonymný kapitál.

Pozoruhodné stanovisko zaujal k tejto téme v máji roku 2003 v jednom prejave pred pracovníkmi spoločenských vied pápež Ján Pavol II., keď sa vyjadril týmito slovami: Je to otrasné dívať sa na globalizáciu, ktorá neustále sťažuje životné podmienky chudobných, ničím neprišpieva k liečbe hladu, chudoby a sociálnych nerovností a ktorá pošliapa životné prostredie. Tieto aspekty globalizácie môžu viesť k extrémnym protireakciám: k racionalizmu, k religióznemu fanatizmu a dokonca k terorizmu. (R. Marx. Tamže, s. 28).

Pápež Benedikt XVI vo svojej encyklike Caritas in veritate celostne hodnotí kapitalizmus, pritom nešetrí jeho negatívne stránky pre spoločnosť. Píše: Je pravdou, že bol tu rozvoj, a že tento je pozitívnym faktorom, ktorý vymanil z biedy milióny ľudí. Zároveň ale priznáva, že tento ekonomický rozvoj bol a stále je zaťažený deformáciami a dramatickými problémami, ktoré sú ešte

Pri otázke smrti Jacquesa de Molay je potrebné oboznámiť sa so situáciou v oblasti Svätej zeme a zvlášť s príchodom Mongolov do Sýrie. Cháni štátneho útvaru Ilchanátu, počnúc chánom Hülegü (1217-1265) a chánom Abaqom (1234-1282) pokračujú, ktorí sa správali veľmi nepriateľsky voči mamelukom, sa usilovali o vytvorenie únie so západoeurópskymi štátmi. Obracali sa priamo na pápeža a západoeurópskych panovníkov, napríklad roku 1262 Hülegü napísal list Ludovítovi IX. Upustil od rétoriky „vládcu sveta“ uznávajúceho len pokorené národy a na kráľa Ludovíta IX. sa obrátil ako na svojho partnera. Únia bola pre chána veľmi dôležitá, aby dostal mamelukov do klieští. Je možné, že tento zámer sledovala po Abaqovom liste druhá krížová výprava kráľa Ludovíta IX. - skôr než sa odklonila od svojho smerovania do Tunisu. Severní Frankovia ani Arméni nemali iný výber, len porobu alebo zánik svojich štátov. Mongoli zvrhli roku 1243 sultanát Seldžukovcov (nazvaných podľa tureckého kmeňa v 9. storočí) v Malej Ázii a pokorili ich do pozície poddaných. Od toho obdobia začal silný nátlak na Anatólske kniežatstvo a Arménske kráľovstvo. Severní Frankovia i Arméni akiste prijímali nový kurz politiky mongolských chánov. Treba si zvlášť pripomenúť, že seldžucký sultanát utížil v 11.-12. storočí silné útoky práve od nositeľov kríža - európskych a byzantských kresťanov, kilikijských Arménov a sýrskych kresťanov. No najväčšie porážky utrpeli v boji s kara-kitancami (kitanmi), ktorí ovládali územia stredoázijského medziriečia a od kresťanského gruzínskeho kráľovstva. Z týchto porážok sa už Seldžukovci nikdy nespamätali a ich vláda na Blízkom východe a v Malej Ázii už bola veľmi rozkolísaná. Teda na začiatku 13. storočia sa moslimský svet dostal do stavu, ktorého vývoj sa nedal predpokladať.

KTO BOLI VLASTNE MONGOLI USILUJÚCI SA O SPOJENECTVO S KRESŤANMI?

V 12. storočí si severovýchodnú časť Mongolska a k nemu patriace oblasti stepného Zabajkalska delili medzi sebou Tatári a Mongoli. Medzi historikmi existujú dva názory o pôvode názvu „Mongol“. Časť vedcov sa domnieva, že pôvodne existoval kmeň nazývaný „men-gu“ žijúci v dolnom povodí Amuru, no okrem toho sa tak nazývala aj časť Tatárov (turkického národa) obývajúca územia východného Zabajkalska. Z tohto rodu pochádzal aj samotný Džingischán. Slovo „mongol“ sa začalo používať až v 13. storočí a pochádzalo z čínskych znakov „men-gu“, čo znamená „nadobúdať starobylé“.

Druhá časť vedcov sa domnieva, že Mongoli boli samostatným národom už v 12. storočí, ale ich južnými susedmi boli Tatári a medzi týmito dvoma etnikami neustále dochádzalo ku konfliktom. No v polovici 12. storočia získali Mongoli prevahu a stali sa dominantným kmeňom medzi ostatnými kočovníkmi. Antropologický typ, ktorí nazývame Mongoli, bol vlastný práve Tatárom. Starí Mongoli boli podľa svedectiev letopisov a nálezov fresiek v Mandžusku vysokým, bradatým, svetlovlasým a modrookým národom (takého typu bol údajne i sám Džingischán). Svoj súčasný vzhľad získali cestou zmiešaných manželstiev s mnohými nízkymi, čiernookými a čiernovlasými kmeňmi, ktoré ich obklopovali a ktorých susedia nazývali Tatári (turkický kmeň).

O tom, že Mongoli boli svetlovlasí, modrookí a podobní Európanom, svedčí korešpondencia gruzínskej kráľovnej Rusudan a veliteľa gruzínskej armády Juraja Mchardzelioho s pápežom Gregorom III. Ako je známe, práve tento pápež vyhlásil roku 1223 šiestu krížovú výpravu. Cisár Fridrich II. Hohenstaufen prijal krst a roku 1225 bol pripravený zúčastniť sa výpravy. V tom čase vládla v Gruzínsku kráľovná Rusudan, sestra kráľa Juraja. V rokoch 1223-1224 Rusudan vyslala do Ríma arménsko-chalkedonského (Arméni rímsko-katolíckeho alebo pravoslávneho vierovyznania akceptujúci Chalkedonský koncil, pozn. prekl.) biskupa mesta Ani, Dávida, s listom a ospravedlnením, že kráľ Juraj nemohol pomôcť kresťanom v krížových výpravách. Biskup Dávid upovedomil pápeža o tom, že v Gruzínsku vedia o pripravovanej krížovej výprave a na čele s Mchardzelim sa chcú pridať ku krížovníkom. Napríklad Mchardzeli podrobne vysvetľuje, že Gruzínci nemohli poskytnúť pomoc krížovníkom kvôli hrozbe mongolských vojsk, ktoré napadli Gruzínsko zanechajúc šesťtisíc obetí. Následne Gruzínci zaútočili na Mongolov, porazili ich a mnohých odvliekli do zajatia. Veliteľ potvrdzuje slová kráľovnej Rusudan - Gruzínci spočiatku považovali Mongolov za kresťanov, keďže na ich práporoch videli kríž (v jednom z latinských prekladov sa hovorí o jednom kríži, v iných sa spomínajú dva kríže). Ďalej píše, že keď sňali masky z tváří zabitých Mongolov, podobali sa na obyčajných kresťanov, teda Európanov!

Treba zvlášť vyzdvihnúť, že Gruzínsko malo taktiež tesné vzťahy s rádom templárov. V čase Druhej krížovej výpravy vládol kráľ Demeterius I. Na rozdiel od svojho energického otca Dávida IV. sa zdržal útočnej politiky a snažil sa len chrániť hranice svojho kráľovstva. V čase vlády Demeteria I. gruzínska diaspóra v Jeruzaleme aktívne spolupracovala s Latinami žijúcimi v Svätom meste. O tom podáva dôkaz gruzínsky rukopis z 12. storočia, ktorý objavil mních Lavrentij Okribeli roku 1808 v mužskom Kláštore svätého Kríža. Výskumník Zinaida Toidze nazval tento rukopis „Golgotské synaxárium“ (synaxárium - liturgická kniha so životopismi svätých zodpovedajúca katolíckemu martyrológiu, pozn. prekl.).

„Golgotské synaxárium“ obsahuje zápisy o smrti významných templárov, pravdepodobne dobrodincov Kláštora svätého Kríža. Tento unikátny dokument, jeden z mála, ktoré sa nám dochovali, svedčí o úzkych kontaktoch gruzínskych mníchov z Kláštora sv. Kríža s bratmi templárskeho rádu. Navyše z dokumentu vyplýva, že medzi mníchmi a templármi existovalo eucharistické spoločenstvo. Templári a Gruzínci sa navzájom nazývali bratmi. Roku 1155 bol rukopis prepísaný akýmsi Georgijom Dodisom, pravdepodobne gréckym mníchom ovládajúcim gruzínsky jazyk. Pamätný zápis „v čase, keď nad Grékmi vládol Manuel, v Kartli (historický región Gruzínska, pozn. prekl.) Demeterios a v Jeruzaleme Balduin“ svedčí o tom, že tento zápis bol dokončený v čase vlády byzantského cisára Ma-

MERAB SURGULADZE

Nové fakty o templároch a krížových výpravách

Jacques de Molay

Prístav na ostrove Cyprus

pravdepodobne spolubratom a keď neskôr ovdovel, vstúpil do rádu a stal sa jeho magistrom. Ešte jeden zápis s prosbou o modlitbu zmiňuje: „Svätý Kríž, zveleb a zmiluj sa nad sirom Pierrom, veliteľom templárov“, atď. Golgotské synaxárium nie je jediný dokument svedčiaci o blízkych kontaktoch medzi Gruzincami a templármi zo Svätej zeme. L. Menabde uvádza dva spomienkové zápisy z gruzínskeho Evanjeliára z rokov 1155-1187, na stránkach ktorého sa spomínajú Latinania a možno tiež i templári. Dnes je tento Evanjeliár uložený v Paríži, no pochádzal práve z Kláštora sv. Kríža: „Bože Kriste, zmiluj sa nad našim bratom Pierrom Martinom a Pierrom Gonsalom“ a ešte: „Pane Bože, zmiluj sa našimi bratmi Joffreyom, Konštantínom a Bottieresom“. Unikátnosť týchto stredovekých rukopisov ešte nebola dostatočne ocenená, dokonca i samotné Golgotské synaxárium zostalo doposiaľ nepreskúmané.

Kočovní Tataro-mongoli viedli roku 1219 vojnu s moslimami so stálym vojenským korpusom 60 000 ľudí proti Turkméno-seldžukom a následne proti egyptským mamelukom. Nezriedka boli ich spojencami niektorí velitelia templárov, Byzantinci, kilikijští Arméni, sýrski kresťania a Gruzinci. Na príklad roku 1260 antiochijské knieža Bohemund vystúpil so svojím vojskom na podporu mongolo-tatárskej armády. Roku 1258 kočovníci zabrali Bagdad, v januári 1260 zas Aleppo a v marci 1260 Damašek. Čo je najzaujímavejšie, v Bagdade, kde boli zničení takmer všetci moslimovia, sa nedotkli kresťanov. Stepné národy v tom čase zrejme dúfali, že sa im podarí uzavrieť vojenské spojenectvo s kresťanmi.

Gruzinci v tom čase vystupovali na strane Mongolo-tatárov. Pod jurisdikciu gruzínskeho kráľovstva sa dostal i Jeruzalem, sväté mesto kresťanov. Od egyptských mamelukov ho oslobodilo gruzínske vojsko roku 1299, na čele ktorého stál kráľ Vachtang III., v tej dobe bývalý spojenec kočovníkov. Podľa dohovoru uzavretého medzi Gruzincami a stepnými národmi bolo gruzínske kráľovstvo povinné každý rok odovzdať 90 000 ľudí na podporu dobyvateľskej mongolo-tatárskej politiky. Takýmto spôsobom prináležal levý podiel na oslobodení Jeruzalema od mameluckej nadvlády práve Gruzincom. Neskôr sa však mamelukom opäť podarilo dobyť Jeruzalem. V čase ich panstva sa všetky gruzínske kláštory v meste, a teda i Kláštor sv. Kríža, premenili na mešitu, k čomu nedošlo ani za vlády Arabov a Seldžukov. Preto roku 1305 gruzínsky kráľ Dávid VIII. opakovane vyhnal mamelukov z Jeruzalema.

Mongolo-tatári oficiálne uznávali fakt prechodu Jeruzalema pod jurisdikciu Gruzínskeho kráľovstva. Existuje tvrdenie, že mnohé mongolské kmene vyznávali kresťanskú vieru, ale prevládalo u nich nestoriánstvo. Ešte roku 1007 nestoriánske kresťanstvo prijal národ Chereitov v Mongolsku. V 12. storočí bol zriadený úrad metropolitu v Kašgare, ktorej bola podriadená aj južná časť Sedemriečia. Začiatkom 13. storočia bolo mnoho kresťanov medzi kočovnými Naimanmi v západnej časti Mongolska, i medzi usadlými Ujgurmi. Chereitskí kresťania, Naimani a Ujguri mali značný vplyv na dvore Džingischána a jeho následníkov v Číne, Strednej Ázii a Perzii. Napríklad na dvore chána Kublaja (1260-1294) kázali nestoriánski kresťania, aby to následne priviedlo k pokániu cisárovnu a jej syna.

Chán Hülegü roku 1256 sa postavil do čela kočovných turkických nestoriánov v bezprecedentnej krížovej výprave na Blízky Východ, dôsledkom čoho bol završený mongolský zápor Iránu, Iraku a priľahlých štátov. Chán Hülegü porazil izma-

elitov v Iráne (1256), kalifát Abbásovov (1258), bojoval s mamelukmi v Sýrii (1260) a so Zlatou Hordou (1262). Chán Hülegü (1217-1265) bol vnukom Džingischána, bratom veľkého chána Môngkeho, hlavy mongolského impéria, zakladateľa dynastie a štátu Hülegiovcov. Roku 1256 sa prehlásil za panovníka, hoci nominálne uznával suverenitu Veľkého Chána, od ktorého roku 1261 získal titul ilchána, teda chána kmeňa. Práve to, že nestoriánski Mongoli boli kresťanmi a viedli vojnu s moslimskými vládcami, bolo podľa nášho názoru zrejme hlavnou príčinou, pre ktorú s nimi spolupracovali gruzínski králi a prečo sa zúčastňovali so svojimi vojskami na ohromných výpravách a operáciách.

Treba však zvlášť spomenúť, že prakticky všetci kočovníci nehľadiac na ich vierovyznanie, sa nachádzali na veľmi nízkej úrovni, a preto nemohli priniesť nič nové do rozvoja svetovej civilizácie, okrem zničenia a úplného chaosu. Pre ich dobyvačné výpady boli potrebné veľké materiálne a ľudské zdroje. Kvôli tomu gruzínsky kráľ Juraj V. (Žiarivý, 1314-1346) po roku 1320 prerušil s kočovníkmi všetky styky, pretože obrovský štát bol zmietaný vo vnútornej vojne. Mongolo-tatári reagovali na tento krok veľmi mierne a nechali Gruzínsko na pokoji. Práve tento panovník vrátil Gruzínsku vysoké postavenie, aké malo za kráľa Dávida IV. a kráľovnej Tamary. Počas jeho vlády bolo gruzínskym rytierom dovolené vchádzať do Jeruzalema na koňoch s rozvinutými vojenskými zástavami. Juraj V. udržoval väzbu na francúzskeho kráľa Filipa IV. z Valois, ktorému sľúbil pomoc pri oslobodení Svätej zeme, na čo vyčlenil 30 000 vojakov. Mal taktiež tesné trhové vzťahy s Janovom a Benátkami. To všetko spôsobovalo hospodársky vzostup a rozvoj kráľovstva. V tom čase sa na príkaz pápeža Jána XXII. centrum katolíckej misionárskej činnosti na Východe prenieslo zo Smyrny do Tbilisi, a zároveň egyptský sultán vrátil Gruzincom Kláštor svätého Kríža v Jeruzaleme a vrátil im taktiež kľúče od Kristovho hrobu. Sultán oslobodil Gruzincov od platenia poplatkov.

Treba osobitne vyzdvihnúť fakt, že v roku 1292 kresťania mysleli predovšetkým na obranu Cypru a Kilikijského Arménska a túžobne si priali oslobodiť Svätú zem. Ani templári, ani rád špitálnikov, ani teutónskych rytierov nechcel sedieť so založenými rukami v Európe. A keďže práve v tej dobe bola najpopulárnejšia stratégia spojenectva s Mongolmi, aj vojensko-mnišské rády, v prvom rade rád templárov, prejavili v tejto stratégii svoju aktivitu.

Práve v tejto dobe v roku 1299 gruzínsky kráľ Vachtang III. spolu s Mongolmi zabral Jeruzalem!

Roku 1292 bol za veľmajstra templárov vybraný Jacques de Molay, o ktorom bezpochyby môžeme povedať, že vedel, čo chcel a že mal takmer jasné predstavy o situácii v Svätej zemi a v ráde samotnom. Jacques de Molay si vytýčil ciele, na ktorých dosiahnutie bolo potrebné podniknúť cestu Západ za rímskym pápežom, monarchami a bratmi svojho rádu. Príprava na túto cestu ho zkrátka úplne pohltila, no zároveň musel upevňovať svoje pozície na Cypre a pokračovať v politike na záchranu Cypru a Kilikijského Arménska, ktorú začali jeho predchodcovia. Prvý rok svojho magistéria venoval práve riešeniu tohto dvojitého problému. Zostavil svoje oddiely a v priebehu prvých dvoch rokov po páde prístavu Akra musel čeliť útokom mamelukov.

Keď mameluci zvíťazili nad Latinami, obrátili sa proti Arménom. Spomeňme dva vážne fakty pripadajúce na roky 1292-

1293. V júni 1292 mameluci zachvátili Romklu, sídlo arménskych katolíkov, enklávu v moslimskej oblasti. V nasledujúcom roku musel kráľ kilikijských Arménov Hethum II. kvôli nedostatku pomoci ustúpiť mamelukom tri pevnosti v hornom toku Eufratu a uzavrieť s nimi separátny mier.

Pápež Mikuláš IV. veľmi rýchlo zistil, aká katastrofa hrozí kráľovstvu Kilikijských Arménov a na začiatku roku 1292 sa snažil organizovať krížovú výpravu na záchranu tohto malého kráľovstva. Potvrďuje to cyklus búl *Pia mater ecclesia*, ktoré vyhlásil 23.1.1292. Prvá z nich má všeobecný charakter: Keďže toto kráľovstvo je „opustené medzi bezbožnými národmi ako ovce medzi vlkami - nepriateľmi kríža...“, pápež daruje všetkým, čo vystúpia na ochranu tohto kráľovstva, privilégia a indulgencie, ak by sa vydali do Svätej zeme. Toto posolstvo nechal rozšíriť do všetkých krajov západnej Európy. V tej istej dobe sa obracia na veľmajstra rádu templárov a špitálnikov a nabáda ich, aby „na galérach, aké máte používať podľa predpisu a rozkazu pápežského stolca proti nepriateľom kríža“ bránili arménske kráľovstvo. Na tento účel vypravil aj niekoľko pápežských galér a do čela flotily postavil Rogera de Flor.

Jacques de Molay prišiel na Západ, aby dosiahol svoje osobné ciele. Po prvé, chcel dobyť Svätú zem, na čo potreboval získať prostriedky a úlohe oslobodenia Jeruzalemu nik neodporoval. Po druhé, chcel reformovať svoj rád, aby bol ešte silnejší na dobytie Svätého mesta. Prirodzene, jeho pobyt na Západe mu umožnil taktiež vyriešiť niektoré miestne a regionálne problémy.

Podpora Svätej zeme spolu s vytýčeným cieľom jej oslobodenia, zostala jednou z hlavných misií vojenských rádov po páde prístavu Akra. Stará historiografická tradícia datuje koniec jednej periódy krížových výprav práve do roku 1291 predpokladajúc, že tomuto dátumu predchádzalo niekoľko desaťročí agónie a podľa tejto logiky odopierajú po tomto období existenciu vojenských rádov a najmä templárov. A pritom sa spoločenská mienka roku 1291 (aspoň do takej miery, ako jej z dostupných materiálov môžeme rozumieť) neodvrátila ani od Svätej zeme, ani od krížových výprav, no zároveň ich nevnímali ako anachronizmus, ani ako snové predstavy či stratený raj. Zmenili sa podmienky, prišli iné problémy, objavili sa noví „nepriatelia kresťanov“, ktorí sa bez konca opakujú v pápežských spisoch. Krížové výpravy a ich ciele vzbudzovali otázky a mnohí sa vyjadrovali kriticky práve k forme, akou boli výpravy vedené a ako využívali pápežstvo a štáty západnej Európy. Premýšľali o vojenských rádoch, ich zodpovednosti, súperení, povýšenectve, vyzývali ich k jednote a inokedy zas volali po ich zrušení. No v konečnom dôsledku na nich ešte všetci spoliehali.

Na svojej ceste na Západ chcel Jacques de Molay získať pomoc na výpravu do Svätej zeme. V praxi to znamenalo ochranu zvyšných kresťanských krajín - Cypru a Kilikijského Arménska, podporu utečencov zo Svätej zeme a pomoc vojenským rádom, ktoré utrpeli najväčšie straty. Pomocť vojenským rádom bolo možné dvoma spôsobmi: pokračovať v doplňovaní zdrojov, teda v dotáciách, a taktiež dovoliť bez prekážok prepraviť a používať na Cypre prostriedky, ktorými disponovali na Západe.

Jacques de Molay prišiel na Západ nie preto, aby primárne pápeža a mníchov na organizovanie novej krížovej výpravy, hoci by si to bol želal. Krížové výpravy boli záležitosťou pápežstva. A napokon roku 1292, keď Molaya menovali za veľmajstra, sa pápež Mikuláš IV. vážne zapodieval otázkou výpravy, no po jeho smrti sa všetko zastavilo. Keďže pápežský stolec bol dva

roky prázdny, tento plán upadol do zabudnutia. Jacques de Molay sa snažil získať západných mníchov na podporu pápeža pri zriadení čohosi ako „voľného trhu“ medzi Západom a Cyplom. Presnejšie, chcel dosiahnuť, aby vojenské rády mohli slobodne vyvážať (pre neho bola reč len o „predaji“) produkty a finančné zdroje na Cyprus a za tento vývoz by neboli povinní platiť štátom, na území ktorých sa nachádzali ich panstvá. A naozaj - európske svetské vlády sa snažili vyťažiť čo najväčší zisk z obchodu a vo svojich prístavoch vyberali za vývoz tovarov obrovské colné poplatky.

Jacques de Molay sa usiloval vymôcť slobodu vývozu nutných potravín, peňazí, zbraní a koní na Cyprus aj v kráľovstve Neapola a Sicílie, v Anglicku a v krajinách Aragónskej koruny. 12. januára 1295 kráľ Karol II. Sicílsky a Neapolský pripomenul colníkom v prístavoch Apúlie „žalostný stav vo Svätej zemi“ a o svojom želaní utíšiť ho a pomôcť „veľacteným templárom“, ktorí tam stále držia vojakov. Preto povolili „veľactenému a zbožnému mužovi, bratovi Jacquesovi de Molay, generálnemu magistrovi toho svätého domu, nášmu drahému priateľovi...“, aby každý rok, ak na to bude naša dobrá vôľa, mohli slobodne a neobmedzene vyvážať v súčasných mierach 2000 sálm (neapolská

miera zodpovedajúca približne objemu 275-300 l, pozn. prekl.) pšenice, 3000 sálm jačmeňa a 500 sálm strukovín, získaných z úrody v správe príslušného domu v Apúlii, z prístavov danej provincie na ostrov Cyprus alebo do Svätej zeme na pomoc osobám a mužom príslušného domu, po mori na primeraných plavidlách a lodiach, bez platby exportných poplatkov.“

Jacques de Molay sa vrátil na Cyprus roku 1296. Čo robil v rokoch 1297-1298? To nie je známe, ale možno predpokladať, že ten čas zasvätil ochrane svojho rádu od kráľa Cypru, ktorý sa snažil obmedziť privilégia templárov (ako i špitálnikov), na ktoré privolili jeho predchodcovia. To bolo pokračovaním sporu, ktorý sa pápež Bonifác VIII. práve roku 1298 snažil márne utmiť. Nemnohá dokumentácia len pre rok 1299 potvrdzuje, že v tom čase sa Jacques de Molay a jeho rád na štyri roky plne zapojili spolu s ďalšími kresťanskými silami Cypra a Kilikijského Arménska do operácie za oslobodenie Svätej zeme. Táto operácia sa diala v súvislosti s nástupom Mahmúda Ghazana, mongolského chána Perzie. V tomto svetle treba reflektovať dvojročnú okupáciu ostrovčeka Ruad pri sýrskom prístave Tartus. Treba poznamenať, že v roku 1299 Gruzínci na čele s kráľom Vachtangom III. spolu s Mongolmi oslobodzujú Jeruzalem! Bol to celkový plán vojnových udalostí? Možno s

priateľov, hoci sám sa obrátil na islam. V októbri 1299 padá hlavné mesto Tabríz a mongolská armáda sa obracia smerom k hornému toku Eufratu a v decembri uchvacuje Aleppo. Zakrátko sa s ním spája kráľ Hethum a akoby sa k nim pridávali i špitálnici a templári Arménskeho kráľovstva, ktorí sa zúčastnili dávnejšej výpravy. 24. decembra 1299 chán a jeho spolupracovníci získavajú výnimočné víťazstvo nad mameluckou armádou v druhej bitke pri Homse. Mongoli prenasledujú vojská protivníka utekajúce na juh, no zastavujú sa na úrovni Gazy. 30. decembra Mahmúd dobýja Damašek, no jeho citadely sa ešte bránia. Potom bol zabratý Jeruzalem! Traduje sa, že Hethum odslúžil omšu na deň Epifánie (6. januára) v Chráme Božieho hrobu. V prvý mesiac roku 1300 sa zdalo, že Mongoli už dobytú celú Syriu. Tieto udalosti dokazujú, že medzi Latinami, Arménmi, Gruzíncami a Mongolmi existoval vojenský zväz!

Do akého momentu roku 1298 alebo 1299 môžeme umiestniť prítomnosť Otta de Grandsona a magistrov či veliteľov rádu templárov a špitálnikov v Arménsku? Čo o tom hovorí Hethum z Korykosu? Počas prvých týždňov svojej výpravy prišiel Mahmúd dvakrát do kontaktu s cyperskými Latinami, prosiac ich o pomoc. Prvý list, datovaný 21. októbra 1299, doniesol na Cyprus chánov kuriér 3. novembra, druhé posolstvo sa datuje na koniec novembra. Tieto listy sú adresované kráľovi Cypru a magistrovi templárskeho rádu, špitálnikom a teutónskym rytierom. Podľa Amadiho kroniky sa kresťania kvôli vnútorným nezhodám tejto výpravy nezúčastnili, okrem Arménov a miestnych templárov a špitálnikov.

Oba Mahmúdove listy z konca roka 1299 však neostali bez odozvy. Cyperskí páni určite opustili ostrov, aby sa pridali na stranu chána buď na konci roka 1299 alebo s najväčšou pravdepodobnosťou na začiatku roku 1300. Guy de Ibelin, gróf Jaffský, a Jean de Gibelet - obaja rytieri z cyperského kráľovstva, sa vyloďili so svojimi vazalmi a priateľmi na sýrskom pobreží a obsadili pevnosť Nefin. Chystali sa dostať sa až do Arménska, aby sa pripojili k Mahmúdovi. Po niekoľkých dňoch uznali, že chán už ukončil výpravu a vrátil sa do svojho sídla v Tabríze. Táto iniciatíva oboch rytierov bola, samozrejme, len nepatrnou epizódou, podstatne však ukazuje rozpoloženie medzi kresťanmi.

Akcia už bola odložená na druhý raz. V priebehu roku 1300 dôjde k pokusu podniknúť lepšie pripravenú spoločnú akciu Mongolov a Gruzíncov, Arménov a cyperských síl. Celkovo sa už nepočítalo s Jacquesom de Molay.

Idea spoločnej akcie Mongolov a Latinov nebola nová. Jej ciele boli dosť prosté - pri rozdelení krajín, ktoré dobyli mameluci, by kresťania získali teritória bývalých latinských štátov Východu (s Jeruzalemom). To sa spomína i v liste poslanom z Cypru 24. marca 1300: „Spomenutý Mahmúd Ghazan poslal posolov ku kráľovi Jeruzalema a Cypra, k spoločenstvám a rádom, aby sa s ním stretli v Damašku alebo v Jeruzaleme, a prisľúbil im všetko územie, ktoré im patrilo v časoch Godefroya z Bouillenu.“ Autor mal na mysli útok Mahmúda a gruzínskeho cára Vachtanga III na jeseň 1299. Nádej v tento prísľub dala vzniknúť správam vyvolávajúcim entuziazmus na Západe začiatkom roku 1300 - akoby bol Jeruzalem znovu v rukách kresťanov. Hovorilo sa už i o tom, že cár Hethum dal slúžiť omšu v deň Zjavenia Pána v Chráme Božieho hrobu. Ešte raz treba poznamenať, že to neboli len zvesti, ale realita, ktorú zaznamenali nielen Mongoli, ale aj gruzínski letopisci.

Mongolský chán Mahmúd Ghazan (1271-1304), ktorý uzavrel spojenectvo s kresťanskými vojskami svojich hlavných ne-

Môj nedávno zosnulý otec (ročník 1933, t. j. v predmetnom čase mal 11 rokov), žil v gazdovskom dome na okraji Banskej Belej - vtedy súčasť Banskej Štiavnice a mal na augustový puč nasledovné spomienky. Keď sa k pučistom nikto dobrovoľne nepridával, v polovici septembra 1944 zhromaždili 80 karpatských Nemcov z obcí Veľké Pole a Píla (dnešný okres Žarnovica) a Janova Lehota (dnešný okres Žiar nad Hronom) do dobytých vagónov v Hronskej Breznici. Tam ich nechali niekoľko dní zavretých a potom ich dehydratovaných - neschopných akéhokoľvek manuálneho odporu (bolo tam 79 mužov a 1 žena) preložili do úzkokoľajných vagónov a zaslali po úzkokoľajnej trati do Banskej Štiavnice. Na starej stanici ich potom v noci z 25. na 26. septembra 1944 striedali pri vychádzaní z dobytčiek. Sú svedectvá, že ich potrebovali zastreliť len 16, ostatní boli mŕtvi na dehydratáciu. No môj otec celkom farbisto vykresľoval, že jeden z nešťastníkov na kolenách prosil partizánskeho

Spomienka na tzv. SNP v Banskej Štiavnici

veliteľa, aby ho ušetril, že má tri malé deti. „Ja ti dám deti,“ znela odpoveď a za ňou dávka zo samopalu do nešťastníka. Tohto aktu sa nezúčastňovali len partizáni, ale aj pučistickí vojaci a bez vedomia pučistickej správy železníc by sa tiež nedal realizovať. Tento akt pučisti nijako nezatajovali, doslova dávali najavo, že tak spravia s každým, kto im nebude lojálny. Otcov starší brat sa dlhšie vyhýbal pučistickej vojenskej službe. Dost' na tom, že ich najstarší brat bol pri vojsku, pri transformovanej bývalej Rýchlej či Zaisťovacej divízii, kde mal väčšie šance na prežitie ako v službe v pučistických jednotkách, veď najstarší brat sa aj v zdraví vrátil. Keď sa

blížil sovietsky front, viacero ľudí z Banskej Belej si ukrylo zabíjačkové mäso a výrobky v komore u otcových rodičov. Tušili, že prídu vojnové rabovky a dom na okraji Banskej Belej nebol na očiach verejnosti. To ešte nemohli vedieť o udavačstve svojich tiežsusedov. Počas pobytu tak nemeckých ako aj sovietskych vojsk v tomto dome malo mäso pokoj. No stačilo, aby sovietske vojská odišli a týždeň po ich odchode sa do domu napratili partizáni pod vedením Antona Jusku. Nielenže vyrabovali všetko jedlo, ale keď najstaršia otcova sestra Juskoví šplechla do očí, že sa nehanbí mať na sebe košeľu jej otca, odvrkol jej, že nech čuší, lebo ju zastrelí. Iný

partizán z nej chcel stiahnuť aj čižmy, ale jeho partajníci ho zahriakli, nech ju nechá tak. V novokonštituovaných policajných orgánoch ČSR - Zbore národnej bezpečnosti (SNB) bolo zbytočné dávať podnet na takéto konanie. Veď išlo o nedotknuteľných partizánov. Jedine v 50. rokoch im poberali vyznamenania, no Jusko aj s povojnovým rýchlokvaseným právnickým doktorátom spokojne dožil vo svojej trafikke - obchode so železiarskym tovarom. Chcem ešte napísať, že vďaka prvej Slovenskej republike si starí rodičia pristavili veľkú rodinnú prístavbu uvedeného domu. Banská Štiavnica v roku 1943 realizovala prvý výkop železnice s klasickým roz-

chodom koľajníc. (Po vojne bola dokončovaná ako Trať mládeže; dobre sa zväzkom kopalo, keď tunel bol už vybudovaný). V prvej SR mal baník robotu a skvelý sociálny program - o.i. mu pribudli sprchy po celodennej sichte. Roľník pracoval na svojej pôde, mal odbyt svojich produktov, štát ho stimuloval k stavbe betónových močových jám a nových chlievov a hospodárskych budov (na mnohých takýchto strechách nájdete bielymi škridlami napísaný rok zhotovenia, takých striech je mnohonásobne viac, ako tých, čo boli zhotovené v rokoch 1918 - 1939). Bačovia boli stimulovaní nahradiť plemeno valaška s hrubou vlnou plemenom cigája s polojemnou vlnou, aby slovenské textilky mohli túto využiteľnú vlnu spracovávať. Inteligencia mala uplatnenie a umenie malo nebyťvalý rozvoj. Boľševicko-čechoslovakisticko-sionslobodomurársky puč toto všetko skončil. Dostali sme iba staré české a nové sovietske otroctvo.

LÁSKA JE
BÁSEŇ

O ZALÚBENEJ JARI

Rozostúpená v kvetoch
sadí erb do ich srdc.
Tvorí autoportréty.
Sýti vôňou,
vdychom mi lepí ústa.
Čomu rozumie,
je vesmír ľudských sústav,
kde práve búši iný dej
než ten, čo sa koná v polosne.
Tu vzniká miesto pre nádej,
jar sa zaľúbila do básne.

LÁSKA JE
BÁSEŇ

O KREHKOM BOZKU

Zvedavým perám zjavuje
svoj okrúhly tvar
podobný obrúčke.
Sviežo sa duša správa
na slnečnom vlásku,
keď letí krehká správa
o láske, čo vybrúsená
v čase, keď neváhate,
pery vsadí do prsteňa,
nechá bozk plávať v zlate.

LÁSKA JE
BÁSEŇ

O ROZKVITNUTEJ
TVÁRI

Pokožka bezprestania
kími rokmi čelo i líca.
V studničke ľudských slz,
čo dáva život viečkam,
navlhčená vďaka
rozvinutá prečká čas bytia
rečou nehlasných slov.
Len smútok nahlas vzdychá.
Vďaka je v tvári kvetenou
veľavravná a skromne tichá.

LÁSKA JE
BÁSEŇ

O SLOBODNEJ LÚKE

Pláva si v kvetoch,
v zelenej sukni
plachtí krajinou.
Únavu za prst nedrží,
nepátra v ľudských snoch,
rada si skladá pastorále.
Telom sa k zemi tisne.
Rozumné slnko v zápale
nepozrie na ňu prísne.
Sloboda pozná korene,
myšlienky rodnej lúky.
Plávame spolu

INGRID LUKÁČOVÁ

Láska je báseň o bohatom poli

vznešene
v bezbrehé božie ruky.

LÁSKA JE
BÁSEŇ

O BOHATOM POLI

Vo svetle sa mu dobre vodí.
Tu rastú steblá čakajúce
na otvorené dlane.
Vie, ako plniť misky,
čo prichytil ich na ne
osud odsúdených.
Koleso mlyna nedočkavé
mení na odmeny
klasy i driečne maky v tráve.

LÁSKA JE
BÁSEŇ

O ROZTÚŽENEJ JARI

V netušenej chvíli,
kedy zem zahrmlí samotou,
vybehnú na svet
detské modlitby.
Boh opatrne vráti spev
do hrdiel, medzi vtáky.
Čas cez stromy pomenuje jar
na roztúženú slečnu.
Mráz nevinné teplo rozbíjal,
veru, žul tvrdé masy!
V záhrade nekonečnej
svet sa odušu hlási
k milenke viac než večnej.

LÁSKA JE
BÁSEŇ

O USMIATEJ MAME.

Oko vie, prečo občas plače.
My nie. My ju máme.
Koľko slz sa vmestí
do rieky v okolí?
Odpoveď nevidí
ani zrak sokolí.
Keď mama spieva,
v kuchyni vedia koláče,
že darom pre nás
je úsmev, preto neplače.

LÁSKA JE
BÁSEŇ

O PESTRÝCH
KVETOCH

Na farbe stojí
nejedna predstava.
Predstav si slnko,
predstav si milého,
predstav si jabĺčko.
Radosť a utrpenie
sprevádzajú tiene
mysľou usmernené.
Neopírcha biela,
keď s ňou holub vzlietol,
čierna nedorieva
do farebných kvetov.

Snímka: Teodor Križka

Dnes, keď si islamskí teroristi vytvárajú svoj abstraktný krvavý islamský štát, pričom zabíjajú zvlášť krutými spôsobmi aj vlastné arabské obyvateľstvo, by som chcel priniesť aj civilizovaný pohľad na vplyv islamskej vzdelanosti na kultúru, umenie, vedy, ale aj politiku v Európe. Som si vedomý, že tento zámer je v dnešnej situácii zložitý. Nebudem však obhajovať náboženskú otázku, i keď si musíme priznať, aj tá v minulosti hrala oveľa väčšiu a zásadnejšiu úlohu ako dnes. Mojm zámerom nie je akékoľvek vyzdvihnutie islamu. Rád by som v historických kontextoch poukázal na skutočnosť, že mnohé cenné a historicky vzácne rukopisy antických filozofov sa zachovali práve v rukách islamských vzdelancov. Keď Epimenides vyhlásil, že všetci Kréťania sú klamári, na základe tejto jeho vety vznikla celá filozofická disciplína antitetika a jeho výrok nazvali antinómiou. Osobne som teda aj na základe antinómie presvedčený, že nie všetci vyznávači islamského náboženstva sú a boli hrdlozezi.

Prítomnosť islamu v politických dejinách Európy je dôležitou súčasťou zložitého a mnohotvárného civilizačného procesu. V dnešnej dobe môžeme často počuť mnohé oprávnené tvrdenia, že islam je cudzie, do Európy nepatriace náboženstvo, alebo ak chceme - kultúra. Zaostalý, agresívny, brániaci rozvoju vedy, neschopný koexistovať s inými kultúrami a vierami. Že naša európska civilizácia stojí na antických a kresťansko-židovských koreňoch a s islamom nemá nič spoločné. Aj keď tieto európske korene sú nepopierateľné, prínos a vplyv islamskej kultúry a vzdelanosti je rovnako očividný a v tomto článku sa pokúsím na niektoré podstatné vplyvy poukázať.

Krátku exkurziu stredovekou Európou ovplyvnenou islamom začnem na začiatku 8. storočia na Pyrenejskom polostrove. Táto sa vzťahuje na storočnú prítomnosť moslimov v Španielsku (711-1492) a moslimskú vládu nad Sicíliou, Malťou a južným Talianskom (asi 690-1090). Moslimská prítomnosť na spomínaných územiach tvorí významnú súčasť kultúrnych dejín Európy.

AL-ANDALUS -

MOSLIMSKÉ ŠPANIELSKO

Islam je hlboko spätý hlavne so španielskou históriou. Aj napriek dlhodobému procesu kresťanskej reconquisty, časť pôvodnej maurskej komunity, ktorá tu zostala, zanechala pečať v španielskej kultúre. Vplyv arabsko-islamskej civilizácie je dodnes prítomný hlavne v oblasti južnej Andalúzie. Prejavuje sa v antropologických rysoch, mentalite, ľudovej kultúre, v niektorých zvykoch.

Nová arabská ríša veľmi rýchlo expandovala a koncom siedmeho storočia sa jej sila dostala až na severozápad Afriky. Po tom, ako arabské vojská zabrali koncom 7. storočia severozápadnú Afriku (roku 698 Músá ibn Nusajr ovládol Kartágo), začalo moslimské loďstvo preskúmať západné Stredomorie a roku 710 sa predsunutá jednotka berberských vojakov preplavila na ostrov Las Palomas neďaleko dnešnej Taryfy. Aj keď oddiel vedený Táriфом ibn Malikom mal len 400 pešiakov a 100 jazdcov, nestretol sa s takmer žiadnym odporom a s bohatou korisťou sa vrátil späť do Maghrebu. V apríli nasledujúceho roku na pozvanie vizigótskeho vládcu Cádizu Juliána, ktorý mal spory s vizigótskym kráľom Roderichom, pristála pod horou, dnes nazývanou Gibraltár, moslimská výprava vedená Tárikom ibn Zijádom, ktorá mala asi 7 000 mužov. Moslimovia rýchlo obsadili pobrežie a v júli roku 711 porazili v bitke pri Guadalete vizigótske vojsko. Počas krátkej doby sa pod nadvládou moslimov dostalo takmer celé dnešné Španielsko a Portugalsko a až do roku 732, kedy bola porazená Karolom Martelom pri Poitiers, prenikali moslimské vojská aj za Pyreneje. V nasledujúcich storočiach sa v krajine, ktorú noví dobyvatelia nazvali Al-Andalus, vytvorila ojedinelá spoločnosť, v ktorej spolu koexistovali ľudia rôznych vyznaní - moslimovia, kresťania

a židia. Kresťania a židia žijúci pod moslimskou nadvládou mali za povinnosť platiť tzv. džizju - ročnú daň, na oplátku boli oslobodení od vojenskej povinnosti, mohli vyznávať svoje náboženstvo a zvyky a ich spory boli riešené vlastnou, kresťanskou alebo židovskou administratívou podľa ich zákonov. Niekedy sa objavujú tvrdenia, že džizja malo byť akýmsi

výpalným, preto bude dobré poznamenať, že rovnako tak platili vyššiu náboženskú daň aj moslimovia, tzv. zakát.

Moslimské Španielsko sa svojho času stalo najvyspelejšou krajinou západnej Európy, v dobách, kedy Londýn bol ešte tvorený hlinenými chatrčami, mali španielske mestá ako Córdoba, Toledo alebo Sevilla pouličné osvetlenie, kanalizáciu alebo vodovody. Moslimovia, ktorí už predtým poznali indické, perzské a čínske znalosti, riadiaci sa prorokovým hadisom, tvrdiacim, že atrament učencov je cennejší než krv mučeníkov, prekladali do arabčiny diela starovekých učencov, antických filozofov, ktorej podstatnú časť tak zachránili pre Európu a naďalej ju rozvíjali. Najväčší prínos pre európsku kultúru mala práve prekladateľská činnosť, ktorá sa rozvinula v arabskom Španielsku. Vďaka nej sa k nám dostali diela veľkých antických učencov, ktoré by boli inak pravdepodobne pre našu kultúru navždy zabudnuté.

Na ich prácu neskôr nadviazalo významné prekladateľské centrum v Toledu. Práve táto toledská prekladateľská škola mala hlavné slovo pri formovaní podoby súčasných európskych univerzít. Za symbol vzdelanosti španielskym moslimom možno určite považovať lekára, matematika, právnika a predovšetkým filozofa Ibn Rušdu, v kresťanskej Európe známeho ako Averroes. Tento znalec Aristotelovho diela sa snažil zmieriť pravdu náboženskú - zjavenú s pravdou vedeckou, vytvoril tzv. učenie o dvojakej pravde, ktoré neskôr rozvinul Tomáš Akvinský, umožňujúce vedecký výskum bez nutnej straty náboženskej viery. Aj keď bol averroizmus stredovekou cirkvou zatracovaný, bol to práve on, ktorý predznamenal ďalší vývoj európskej filozofie. Ďalšími významnými moslimskými vedcami boli napríklad astrolog a vynálezca Ibn Firnas, ktorý skonštruoval vysoko presné astronomické hodiny, Ibn Abd Rabbih, autor dvadsaťpäťzväzkového diela „Jedinečný náhrdelník“ pojednávajúceho o znalostiach Východu, dejepisec Ahmed ar-Rási, najvýznamnejší andalúzsky matematik Al-Machtiti, lekár Abú-l-Kásim az-Zahrawí a mnoho ďalších. Rovnako sa rozvíjala vysoko kvalitná poézia, za všetkých spomeňme filozofa a básnika Al-Ghazzálího. Pod moslimskou nadvládou sa rovnako darilo nemoslimským učencom, príkladom môže byť židovský lekár a mysliteľ Maimonides (Moše ben Maimon). Vysokú úroveň tiež dosiahla astronómia a moslimské poznatky neskôr umožnili neskoršie námorské objavy. K veľkému rozvoju došlo tiež v hospodárstve, vysoko urbanizovaná a vyspelá spoločnosť bola v ostrom kontraste voči zaostalým kresťanským kráľovstvám na severe. Moslimovia priniesli na Pyrenejský polostrov nové

plodiny a vďaka rozsiahlym sieťam zavlažovacích kanálov bolo poľnohospodárstvo vysoko produktívne.

Neprehliadnuteľnú stopu zanechala arabčina v slovnej zásobe španielčiny. Arabského pôvodu sú dnes bežne používané slová ako napríklad alcalde (starosta), aldea (dedina), albanil (murár), alfombra (koberec) a tiež slová, ktoré boli

balkánskymi jazykmi ovplyvnila Osmanská ríša vo veľkej miere tiež balkánsku hudbu, architektúru a kultúru vôbec, rovnako kuchyňu a samozrejme aj náboženský život. Aj keď Osmanská ríša už dávno neexistuje, môžeme na Balkáne nájsť národy a menšiny vyznávajúce islam - Albáncov, bosnianských Moslimov, Pomakov - bulharských moslimov, mace-

limského, prevažne tatárskeho obyvateľstva. Moslimské menšiny sa udržali v strednom Povolží, (dnešný Tatarstan), na Kryme či v južnom Urale (v Baškirstane). Neveľké enklávy dnes pôsobia aj vo Fínsku, Bielorusku, na západnej Ukrajine a vo východnom Poľsku. Na území Poľska sa počas 16. a 17. storočia formuje tatárska šľachta, ktorá má samozrejme vplyv na politickú aj kultúrnu situáciu v krajine. Na Kryme existoval Krymský chanát, vazalský štát Osmanskej ríše. Tatári tiež žili a žijú vo Fínsku. Môžeme teda povedať, že moslimovia žili a tým sa tiež podieľali na miestnej spoločenskej situácii takmer vo všetkých oblastiach východnej a južnej Európy. Okrem výrazného prínosu a vplyvu moslimského Španielska a Sicílie, respektíve aj Osmanskej ríše a menších lokálnych vplyvov moslimských menšín na východe mala bezpochyby na formujúcu sa európsku spoločnosť vplyv tiež vzdelanosť, ktorá nevznikla na území Európy, ale napríklad v Iraku, Sýrii alebo Perzii. Spomeňme napríklad učencov Al-Hajthama a Kamal ad-Dina, ktorí dávno pred Newtonom objavili, že biele svetlo pozostáva z rôznych lúčov farebného svetla, alebo perzského vzdelanca Al-Birúního, ktorý už v 11. storočí objavil, že všetky veci môžu zmeziť svoju formu alebo tvar, ale hmota zostáva rovnaká - teda niečo, čo Antoine Lavoisier objavil až v 18. storočí. Lavoisier bol mimochodom učeníkom moslimských chemikov a fyzikov a často odkazoval na ich diela.

BUDÚCA TVÁR EURÓPY

Málokedy si uvedomujeme, že islamská vzdelanosť bola od 8. storočia až po nástup novoveku vrcholom svetovej kultúry. Bývalá antická kultúra, filozofia i veda našla v stredoveku rozvinutie práve v mohamedánskej oblasti. V dôsledku veľkej arabskej expanzie v 7. a 8. storočí sa arabskí kalifovia stali veľmi bohatými a túžili po úspechu aj vo vede a vzdelanosti. Dali prekladať klasické diela antiky, zakladali školy. Arabi i iné národy inkorporované do mohamedánskej spoločnosti robili podobné záranky na poli vzdelanosti ako beduínski vojaci na bojiskách. Rozvinuli antickú vedu, vytvorili nové vedné disciplíny, napríklad algebru, chémiu atď. Na tomto vzdelanostnom podhubí vyrástli osobnosti ako Alfarabius, Avicena, Averroes, Alghazel a ďalší. Veľa gréckych diel antických veľikánov sa zachovalo iba vďaka arabským prekladom. Od 12. storočia sa celá Európa chodila učiť od Arabov do vtedajšej Andalúzie (dnešné Španielsko). Arabskí vedci a lekári (Mauri) ešte aj v 16. storočí chodili po európskych dvoroch, hľadali kameň mudrcov a liečili. Na záver teda možno povedať, že aj keď Európa skutočne stojí predovšetkým na antických, kresťanských a židovských koreňoch, aj vplyv moslimskej kultúry a vzdelanosti je rovnako obrovský a veľmi významne prispel k spoločnému vývoju.

SICÍLIA

Na Sicíliu bola prenesená v podstate všetka vtedajšia vzdelanosť a talent z Andalúzie a ostrov sa stal krížovatkou byzantskej, islamskej, rímskej, gréckej a vizigótskej kultúry. Moslimovia tu žili a slobodne vyznávali svoje náboženstvo ako za vlády Normanov, tak na začiatku vlády Šlaufov. V roku 1139 si vládca Palerma Roger II. objednal u moslimského vedca z Cordoby Al-Idrisiho mapu sveta a ten po päťnástich rokoch intenzívnej práce nakoniec dokončil tzv. „Rogerovu knihu“, uznávanú ako najvýznamnejšie zemepisné dielo stredoveku. Jeho atlas ukazuje, že zem je guľatá, čo už dávno vedeli arabskí vedci, zatiaľ čo európski sa skôr stále držali názoru, že je plochá. Aby toto tvrdenie názorne ukázal, Idrisi zostrojil aj strieborný glóbus. Za vlády Fridricha II. sa situácia sicílskych moslimov začala zhoršovať a vyvrcholila v dvadsiatych rokoch 13. storočia krvavým vyhnaním. Napriek tomu však Fridrich zhromažďoval islamské knihy. Jeho knihovníkom bol istý Michael Scot, britský učenec, ktorý prekladal arabské texty v Toledu a do Palerma priniesol dielo Averroa. Čo však bolo najpodstatnejšie, vďaka Fridrichovi II. sa moslimská vzdelanosť rozšírila do Európy. V 13. storočí sa Averroovo dielo preložené Scotom dostalo napríklad do Paríža a malo obrovský vplyv na vznik klasicizmu a renesancie.

VÝCHODNÁ EURÓPA

Ďalšia prítomnosť moslimov v iných častiach Európy už mala vplyv na kultúru a vzdelanosť podstatne menší, napriek tomu nesmieme zabudnúť na prítomnosť Tatárov na území Poľsko-litovského štátu a Ruska. Je dôsledkom vpádu Mongolov v priebehu 13. storočia do strednej a východnej Európy. Ich neskorší islamský vplyv zanechal vo Východnej Európe stabilné enklávy mos-

Vplyv islamskej vzdelanosti na Európu

enskôr prebrať aj do iných európskych jazykov ako algodon (bavlna), albarcoque (marhuľa), almanaque (almanach), alcohol alebo almirante (admirál) a mnoho ďalších. Stopy arabského jazyka nájdeme v španielčine, katalánčine či v dialekte južnej taliančiny.

Vďaka vnútorným sporom a početným povstaniam však počas 10. a 11. storočia došlo k postupnému rozpadu jednotnej ríše na jednotlivé emiráty a celá kríza vyústila pozvaním Almorávidov, reformného beduínskeho hnutia v severnej Afrike. Tí sa na Pyrenejskom polostrove vydlidli pod vedením Júsuфа ibn Tášfina v roku 1086 a postupne Al-Andalus dobyli, čím sa skončilo obdobie kultúrneho rozmachu. Aj keď sa moslimovia udržali na Pyrenejskom polostrove až do roku 1492, nikdy už taký rozmach nedosiahla.

OSMANSKÁ RÍŠA

Osmanská ríša bola jednou z najväčších a najmocnejších ríš v priestore pri Stredozemnom mori. Ríša existovala v rokoch 1281 až 1923 a počas tejto doby zahŕňovala oblasti Malej Ázie, Balkánu, Čiernomoria, Blízkeho a Stredného východu a severnej Afriky. Ríša mala od 16. storočia úplne islamský charakter Božieho štátu, v ktorom už od začiatku vládli sultáni dynastie Osmanovcov (Ottomanovcov). Vďaka svojej polohe bola Osmanská ríša spojnicou medzi európskym a ázijským kontinentom. Zatiaľ čo v Španielsku po dokončení reconquisty sa vyznávanie judaizmu stalo zločinom, na území Osmanskej ríše, ovládajúcej tiež Balkán fungovala do istej miery podobne tolerantná spoločnosť ako v Andalúzii. Nie náhodou množstvo španielskych židov odišlo práve na osmanské územie. Osmanská ríša ovládala väčšiu či menšiu časť Balkánu nepretržite od 14. storočia až do začiatku 20. storočia. A aj keď ju nemožno považovať za tak veľký prínos pri rozvoji európskej vzdelanosti a kultúry, veľký vplyv na území od Grécka až po naše Slovensko nepochybne mala.

Vedľa mnohých slov tureckého alebo arabského pôvodu, ktoré boli prevzaté

O to smutnejší je pohľad na dnešný moslimský svet, ktorý už nie je ani tieňom svojej niekdajšej slávy. Dúfajme však, že tak ako boli prínosom moslimskí učenici v stredoveku, budú nimi aspoň niektorí, prevažne na západe pôsobiaci, vedci súčasnosti. Za všetkých spomeňme držiteľa Nobelovej ceny za fyziku Abdusa Salama, držiteľa Nobelovej ceny za chémiu Ahmeda Zewaila alebo britského astronóma Abdula Ahada.

V čase prenikania ekonomickej a kultúrnej globalizácie sa dnešná Európa stáva multináboženská a multikulturná. Prejavuje sa to hlavne na čoraz rýchlejšom šírení islamu nielen v Európe, ale v podstate na celom svete. V štátoch Európy dnes žije približne 15 miliónov moslimov. Tento počet je ovplyvnený najmä migráciou za prácou, študentmi zo zahraničných krajín, vojnovými utečencami alebo osobami hľadajúcimi azyl. Najviac moslimov žije vo Francúzsku (približne 4 milióny), vo Veľkej Británii (okolo 3 miliónov) a v Nemecku (asi 2 a pol milióna). Začali sem prichádzať už v 70. rokoch minulého storočia, kedy začali priemyselné krajiny západnej Európy veľký rozmach. Krajiny, z ktorých migrovali moslimovia v najväčších počtoch boli pred tým kolóniami Francúzska a Veľkej Británie v Afrike. Moslimovia, ktorí sa v tomto období usadili v západnej Európe, dodnes žijú na tomto území už v druhej alebo tretej generácii. Moslimská populácia v Európe stále rastie. Kým v roku 1985 tu žilo asi 5 miliónov obyvateľov z moslimských krajín, v súčasnosti sa ich počet pohybuje už okolo 15 miliónov. Očakáva sa, že toto číslo sa za necelých 20 rokov zvýši približne na 40 miliónov. Podľa amerického profesora Philipa Jenkinsa bude do roku 2100 každý štvrtý Európan moslim! Moslimovia si vytvorili v Európe svoj osobitý štýl života a vnímanie svojej viery, ktoré môžeme nazvať aj Euroislam. Európania, členovia kresťansko-židovskej spoločnosti, sa pozerajú na moslimov z viacerých uhlov. Problematika islamu v Európe je však oveľa zložitejšia. Mnohí sa oprávnene obávajú, že sa stane z Európy islamizovaná Eurázia. S takouto možnosťou však netreba rátať ako so samozrejmosťou. Otázkou, či moslimské náboženstvo vplýva na európsku spoločnosť, sa však zaoberať môžeme. Veľa Európanov si v dnešnej dobe myslí, že nárast moslimského obyvateľstva v Európe spraví z neho značnú politickú silu, že moslimovia v Európe tvoria jednotnú skupinu, ktorá sa snaží o tzv. segregáciu (odlúčenie) od európskych politických, kultúrnych a právnych inštitúcií a že moslimské organizácie ovplyvnia politické rozhodnutia európskych štátov. Ako som už spomenul, tieto obavy sú oprávnené. Pokiaľ bude existovať benevolentná politika predstaviteľov Európskej únie v otázke islamizácie Európy, bude tento problém z roka na rok narastať. Možným riešením je prijatie tvrdej a nekompromisnej imigračnej politiky predstaviteľmi EÚ. Myslím si však, že v tejto otázke už vlak dávno ušiel, že v Európe je už obrovské množstvo moslimského obyvateľstva. Jedinou záchranou popri tvrdej imigračnej politike bude nepripustiť zavádzanie zvykov moslimského obyvateľstva do života Európy. Tou poslednou je riešenie, aké sa udialo v Španielsku, na Sicílii alebo tu, v živej pamäti našich praotcov, za našimi slovenskými humnami. Dúfam však, že to si neželajú ani samotní moslimskí obyvatelia Európy.

MIROSLAV ŠUŇAL

Viem veľmi dobre, o čom chcem písať a pritom neviem, ako to napísať. To asi preto, lebo v tomto prípade iba vedieť nestačí. Treba tomu aj rozumieť a to mi spôsobuje problém. Naozaj nerozumiem dobre smutným parížskym udalostiam uplynulých dní a keď vidím, čítam a počúvam ako sa mnohí o nich zväčša vyjadrujú, prinajmenej žasnem. Skôr, ako čokoľvek napíšem si uvedomujem, že sa pohybujem na tenkom ľade. Asi platí, že písať na túto tému plnú emócií, vášní, bolesti, hnevu a odpustenia nie je naozaj jednoduché.

Otravný útok atentátnikov na parížsku redakciu satirického týždenníka Charlie Hebdo a poprava dvanástich ľudí vyvolali pobúrenie, zdesenie, hnev, súcit a vlnu ľudskej spolupatričnosti nielen v Paríži, vo Francúzsku, v Európe, ale aj po celom svete. Po 11. septembri 2001 v USA sa 7. január 2015 v Európe stal jedným z najsmutnejších dní. Dňom, ktorý v jednom tragickom okamihu rozdeľuje, ale aj spája svet. Jedni jasajú, iní plačú. Jedni hovoria o vrcholnej spravodlivosti, iní zasa o krutom zločine. Jedni kričia: „Je suis Charlie - Ja som Charlie“ a druhí opačne: „Suis not Charlie - Nie som Charlie“.

Zložitost' celej smutnej udalosti by som prirovnal ľadovcu. To, čo vidíme nad hladinou, je iba jeho jedna tretina. Dve tretiny ľadovca sú ponorené vo vode a ľudskému pohľadu skryté. Asi tak nejako to bude aj s posudzovaním udalostí okolo parížskeho masakru. Radi by sme sa vyjadřili ako tí, ktorí vidia celý ľadovec aj s jeho skrytým objemom pod hladinou, ale asi to nie je dosť možné. Z toho dôvodu si naozaj nedovolím predmetnú tragickú udalosť zväčša hodnotiť a mienkotvorne posudzovať.

Dovolím si však iné. Zamyslieť sa nad hodnotou slobody, ktorá sa v tejto súvislosti výrazne spomína. Už som počul veľa bezduchých prejavov rôznych činiteľov u nás i vo svete. Ale to, čo vo svojom emotívnom prejave predviedol francúzsky prezident je bez konkurencie. Zjednodušene povedané, pojem slobody jednostranne a nevyvážene mystifikoval do nadzemských rozmerov. Zaujímalo by ma, či by takto hovoril aj v prípade, keby niekto verejne zosmiešňoval symboly francúzskeho

štátu a potupoval jeho demokratické princípy, ktoré ako najvyšší ústavný činiteľ momentálne reprezentuje. Dojemný bol v Paríži nedeľný mohutný pochod ľudí ako výraz súcitu s obeťami, ich rodinami a tiež ako prejav odporu voči násiliu. Opačne na mňa pôsobilo „defilé“ politikov. Ešte smutnejší som z ošial'u ľudí po novinách, ktorých masový predaj celú tragédiu zatieňuje a posúva do inej roviny.

Neskromne poviem, že ako človek, ktorý slovom a písmom pracu-

uráza, ničí, nepoučiteľne provokuje alebo aj vraždí je v skutočnosti otroctvom a zlom. Skutočná sloboda človeka povznáša a dáva mu poslanie byť dobrým.

Samozrejme, že aj napriek povedanému popravu ľudí v parížskej redakcii hlboko odsudzujem. Je to strašný zločin, ktorý sa nedá ničím ospravedlniť. Toto naozaj nie je cesta. Toto je hlboká roklina, pripasť a záhuba. Tieto, ale aj iné smutné udalosti vo svete, nás uisťujú o tom, že terorizmus každej po-

akéhokoľvek fundamentalizmu a fanatizmu. Tento mor, či v politickej alebo v náboženskej rovine, je hrozbou mieru, strojom strachu a šírením hrôzy. Fanatické skupiny sa enormne snažia implantovať do politických, hospodárskych a náboženských štruktúr so svojou ideológiou násilia, hrubosti, krutosti, bezcitnosti a strachu. Je veľkým poslaním všetkých, ktorí tieto štruktúry tvoria a vedú, aby im to neumožňovali. Všetky fundamentalistické a fanatické skupiny v samej podstate pôsobia deštruktívne. Ich ovocím je zlo a skaza. Ony ničia aj svojho hostiteľa. Toto si dobre uvedomujú všetci náboženskí lídri, ktorí majú nielen rozum, ale najmä srdce naplnené svetlom a dobrom. Niektorí odborníci na religionistiku tvrdia, že aj na Slovensku sledujeme latentné úsilie niektorých laických skupín „tlačiť“ najmä Katolícku cirkev do rozhodnutí, ktoré nápadne zavávajú „fundamentalizmom“, až anachronickým „fanatizmom“. Ak si niekto myslí, že toto je napríklad cesta na záchranu alebo obnovu tradičných kresťanských hodnôt, ktoré sa rúcajú, tak sa asi veľmi mylí. Žiadny náboženský fundamentalizmus nie je šťastným, ani správnym riešením na obnovu hodnôt, ktoré už mnohých nepriťahujú.

Bolo to práve vo francúzskych Lurdoch. Malá Bernadetka na otázku: „Kto si krásna pani?“ dostala odpoveď: „Je suis l'immaculée conception - Ja som Neпоškvrnené počatie“. Myslím si, že byť „nepoškvrneným, čistým, dobrým a milujúcim“ je v našom ohrozenom svete azda dôležitejšie a potrebné, ako „byť“ či „nebyť“ iba „Charliem“. Pravá sloboda je ovocím lásky a úcty. Bez týchto ľudských perál sa o slobode, ako zmysluplnej hodnote a fenoméne dejinného zápasu, hovoríť veľmi nedá.

Neviem, či sa mi podarilo zreteľne povedať, že treba dôrazne odsúdiť každé násilie, aroganciu, nespravodlivosť, pokrytectvo a najmä terorizmus so všetkými podobami zla. Chcel som aj zreteľne povedať, že máme svätú povinnosť zasadzovať sa za hodnotu slobody prejavu, názoru, myslenia a svedomia. Tiež som za vnútornú i vonkajšiu slobodu človeka, ktorá nikoho neobmedzuje, nezotročuje, neponižuje a neuráža hodnotový svet mnohých ľudí. Takú slobodu, ktorá je tolerantná, zbytočne neprovokuje a rešpektuje city ľudského srdca. Naozaj by sme mali byť za slobodu, ktorú nikto nestavia nad piedestál hodnôt bez úcty a rešpektu k iným. Takáto sloboda nezabíja a nikomu neubližuje. Preto je vzácna a treba si ju, aj za cenu obetí, veľmi chrániť. Tragické udalosti v Paríži sú veľkým mementom aj v tom, aby sme si jeden druhého viac vážili, tolerovali a rešpektovali. Zdá sa, že v tomto našom krásnom i chaotickom svete správnejšia cesta pre vzájomnú koexistenciu ľudí neexistuje. Kto by vedel o lepšej ceste ako je cesta lásky, dobra, spolupráce a úcty, nech nám o nej napíše...

Kresba: Andrej Mišanek

ŠTEFAN KOVÁČ ADAMOV

Sloboda je ovocie lásky

jem a tvorím, naozaj si cením slobodu myslenia, prejavu a slova. Bez tejto hodnoty sa nedá zmysluplne tvoriť a obohacovať. Cenzúra slova, či ideologická alebo politická, je zhubnou, patologickou, čiže chorou bunkou v zdravom organizme slobody. Slobody, ktorá nikoho neuráža, neponižuje a netraumatizuje. Aká je to však sloboda, ktorá v mene absolútnej nedotknutosti iných zosmiešňuje, ponižuje a uráža do hĺbky duše? Pre mnohých ľudí sú isté veci vzácne, hodnotné, hlboké, až sväté. A to je jedno, či sú to židia, moslimovia, kresťania, hinduisti alebo budhisti. Ak sú to aj ateisti, žiadna sloboda by nemala prekročiť hranicu ľudskej tolerancie a úcty k ich názoru. V mene akéhosi novodobého kultu slobody niekoho zosmiešňuje a v hĺbke duše v ňom zraňovať hodnoty, ktoré si váži a miluje, je v podstate nekultúrne. Až sa bojím povedať, že krajina, ktorá pred viac ako dvesto rokmi premočila absolutizmus sa v súčasnosti hlási prinajmenej k diskutabilnému modelu slobody. Ako by sme sa cítili, keby niekto našu dobrú a obetavú matku verejne nazval pobehlcom alebo iným ošklivým slovom? Bolo by naozaj správne takéto atak obhajovať právom na slobodu myslenia, či konania útočníka? Taká sloboda, v mene ktorej sa

doby treba dôrazne odsúdiť a ľudia dobrej vôle, národy a štáty sa musia spájať v úsilí o jeho elimináciu. Pritom by sa nemalo zabúdať aj na úsilie, ktoré má ľudstvo dôraznejšie vynakladať v zápase proti existujúcim sofistikovaným formám zla. Sú to najmä vojnové konflikty, hlad, chudoba, zotročovanie ľudí, nútená emigrácia, nezamestnanosť, korupcia, hospodárske i finančné „vojny“, šíalené zbrojenie a iné. Je smutné, že pri mnohých zločinoch vo svete demokratický svet mlčí. Pritom trpia mnohí nevinní.

Ak na verejnosti jedni kričia „Ja som Charlie“ a druhí zasa „Ja nie som Charlie“, myslím si, že je veľkou chybou, keď sa takto vytvárajú dva antagonistické tábory. Iné považujem za správnejšie. Jeden a ten istý človek by „mal byť“ aj „nebyť“ Charliem“. Pri spolucitíení nad nezmyselnou tragédiou a odsúdením teroristických útokov by „mal byť“ Charliem“, ako aj pri vyznávaní bezbrehej slobody a ponížovaní kultúrneho, politického, náboženského, aj osobného cítienia ľudí by „nemal byť“ Charliem“. Asi o tomto je skutočná, pravá a hodnotná sloboda myslenia, slova, prejavu, svedomia, aj náboženského cítienia.

Parížska tragédia nám nanovo odkryla jeden z podstatných problémov súčasnosti. Myslím tým hrozbu

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava.
Telefón 0903 846 313.

Vydáva FACTUM BONUM, spol. s r. o.,
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: TEODOR KRIŽKA. – Cena jedného čísla je 1,50 € – Časopis vychádza každé dva týždne s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a poštový doručovateľ Slovenskej pošty, alebo elektronicky na e-mailovej adrese: ganisinoval.renata@slpostas.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slpostas.sk. –

Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV 757/08. – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word, označené menom autora a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR. – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

(Pokračovanie z Kultúry č. 20-21/2014)

SMER: NOVÝ SMER - ALE KAM? V roku 1999 vystúpil Rober Fico z SDL, v ktorej bol podpredsedom a založil vlastnú stranu SMER, ktorej sa autori obšírne venujú. Porovnávajú ju s Mečiarovou HZDS, líčia vzťahy Fica s Miklošom, Dzurindom, EÚ, finančne silnou mimovládnu organizáciu ODM (Občiansko-demokratická mládež), ktorej zakladateľom bol aj minister spravodlivosti v druhej Dzurindovej vláde, Daniel Lipšic. Spomenú aj absorbovanie menších strán SMERom [str. 177, 178].

Fico je ostrým odporcom privatizácie, ktorý vie zanútiť aj na národnú stranu, napr. keď v roku 1998 kritizoval účasť maďarskej SMK vo vláde [str. 176]. Zatiaľ čo na domácej pôde bola Ficova strana na vzostupe, v krajinách NATO vyvolávala nedôveru. Zamestnanci amerického veľvyslanectva na Slovensku kriticky sledovali aktivity Think Tanks (Analýzy, Stratégie, Alternatívy, ASA) založených SMERom.

Po parlamentných voľbách v roku 2006, keď Ficov Smer šiel do koalície so SNS a HZDS sa vzťahy medzi nimi a so získanými medzinárodnými partnermi rýchlo zmenili. Členstvo SMERu v Európskej sociálnej demokracii bolo dočasne pozastavené. Vraj preto, lebo Fico tým, že zoberal do vlády SNS, opustil „spoločné hodnoty“, takto danks predsedu európskych sociálnych demokratov, Poul Nyrup Rasmussen [str. 179]. Za tým bola pravdepodobne Ficova antiliberalná kampaň, s ktorou tento roku 2006 dokázal zjednotiť väčšinu hlasov pre koalíciu vytvorenú z 3 strán.

Po troch rokoch bolo pozastavenie členstva Smeru v medzinárodných sociálnodemokratických organizáciách zrušené. Medzitým Ficova strana absorbovala ďalšie ľavicové zoskupenia, napr. Ľavicový blok a pred voľbami 2012 nastúpila na dráhu sociálnych demokratov [str. 179].

NÁVRAT ŠTÁTU (2006-2010)

Rok 2006 bol rokom parlamentných volieb. Len čo Fico začal vyjednávať s HZDS a so SNS ako možnými koalíčnými partnermi, nemecké médiá okamžite informovali o najnebezpečnejšej variante koalície (napr. FAZ). Tieto tri strany sa rýchlo dohodli a o dva týždne zostavili vládu [str. 181].

Hneď po vytvorení vlády sa politici a novinári doma i v zahraničí predhľadali v urážaní novej vládnej koalície, líčili ju ako koniec demokracie. Ľavicovo liberálny taz hovoriť o „vláde hrôzy“ (Gruselkabinett), der Spiegel o „koalícii extrémov“ a slovenský (sic!!!) SME širil apokalyptickú náladu, keď vyzval Slovákov, aby zachovali dôstojnosť a zostali verní hodnotám, ktorými budúci premiér opovrhne [str. 182].

Drvivá väčšina vlád členských štátov EÚ odpovedala priamym diplomatickým afrofrontom a nového slovenského premiéra nepozvala na nástupnú návštevu. Výnimkou bol český sociálny demokrat Jiří Paroubek, ktorý ho požiadal, aby svoju prvú zahraničnú návštevu absolvoval do Českej republiky. Domáci (t.j. slovenskí) nezvolení liberálni konzervatívci sa v Bruseli a Štrasburgu dokonca dožadovali „monitorovacej skupiny“, ktorá by sa mala zaoberať so situáciou Rómov na Slovensku. Vzhľadom k tomu, že SNS figurovala vo vláde, sa politici EÚ obávali zhoršenia situácie tejto menšiny.

Maďarský opozičný kresťansko-demokratický vodca Zsolt Semjén žiadal od EÚ určité „kroky“ proti Slovensku. A tieto kroky podnikli nemecké, francúzske a belgické sociálno-demokratické strany. Fico reagoval energicky a obvinil európskych socialistov, že pod tlakom „nadnárodných korporácií“ púšťajú do nohavíc [str. 182].

ZMENA KURZU

Jednou z mála vlád, ktorá sa tešila novej zahranično-politickej orientácii Slovenska bolo Bielorusko [str. 183]. Ešte ako opozičný politik Fico navštívil bieloruského prezidenta Alexandra Lukašenka, začo zožal kritiku zo strany domácej vlády a vlád západnej Európy. K dobru sa mu ale pripísalo, že Ján Kubiš sa stal ministrom zahraničných vecí a Kubiš ako slovenský minister zahraničia vyhovoval záujmom EÚ a USA [str. 184].

Slovensko. Úmorná cesta na západ

Po zmene vlády došlo k niektorým zmenám, najmä v zahraničnopolitickej orientácii. Ešte v koalícii vyčítal Fico predošlej vláde, že sa správa, ako keby bola administráciou 51. spolkového štátu USA [str. 183]. A pri invázii do Iraku proti Sad-dámovi Husajnovi šlo podľa Ficu čisto o prírodné zdroje krajiny [str. 183].

V ekonomickej sfére sa otvorili Slovensku nové obchodné možnosti v Latinskej Amerike a v Lýbii. Za kontakty s patričnými štátmi utížila slovenská vláda ostrú kritiku zo strany EÚ a USA.

K novej orientácii došlo aj v sociálnej politike na čele s ministerkou práce Vierou Tomanovou. Tomanová bola ľavicovo orientovaná a odporovala privatizácii, čím bola vystavená útokom opozície a médiám [str. 185].

VLASTENECKÁ KULTÚRNA POLITIKA

Autori sa zaoberajú sochou Svätopluka, jej odhalením, kritikou sochy, jej tvorcom Jánom Kulichom, Cyrilom a Metodom, spomenú aj Jozefa Miloslava Hurbana, Milana Rastislava Štefánika, Ludovíta Štúra a Andreja Hlinku.

Vedľa „vlasteneckej kultúrnej politiky“ vláda Roberta Ficu forsírovala boj proti pravcovému extrémizmu. V novembri 2008 Najvyšší slovenský súd zakázal na žiadosť Ministerstva vnútra stranu Slovenská spoločnosť [str. 188]. Do tejto kategórie zaraďujú autori aj arcibiskupa Jána Sokola, ktorý vraj v jednej omši holdoval bábkovému vládcovi Jozefovi Tisovi, keď povedal, že za vlády Tisu slovenská spoločnosť prosperovala. Premiér Fico proti tomu ostro protestoval, pretože nikto ani súkromne ani verejne, nesmie vzdávať hold „fašistickému štátu“ ani ho relativizovať [str. 188].

NOVÍ MEDZINÁRODNÍ PARTNERI, OSAMOTENÝ MINISTER

A RÓMOVIA NA SLOVENSKU Stredobodom pozornosti je minister zahraničia Kubiš, ktorý sa snažil až na minimum nuansy pokračovať v politike predchádzajúcich vlád, zatiaľ čo Fico tlačil na iný druh zahraničnej politiky. Vzťahy medzi nimi sa zostrili a eskalovali po tom, čo Kubiš opakovanne kritizoval Ficu za účasť na oslavách na počesť výročia kubánskej revolúcie v roku 2008. Odlišné názory mali aj na americkú protiraketovú obranu, na nezávislosť Kosova a na zasahovanie do vnútorných záležitostí Kuby a Bieloruska. Fico sa chcel Kubiša zbaviť, pretože sa odchyľoval od politickej línie Smeru. Avšak prv ako došlo k otvorenej eskalácii medzi obidvomi politikmi, Kubiš v decembri 2008 zložil funkciu ministra zahraničia a v januári 2009 nastúpil na výnosné miesto výkonného tajomníka Európskej hospodárskej komisie OSN [str. 189].

OS SLOVENSKO - RUSKO

Autori sa v tomto odseku zaoberajú slovensko-ruskými vzťahmi, či už na poli ekonomickeho alebo politického, ktoré sa začali zlepšovať až nástupom vlády Roberta Ficu v roku 2006. Autori prišli k záveru, že za Ficovej vlády sa Slovensko stalo mostom medzi Východom (Ruskom, Bieloruskom) a západnou Európou (EÚ) [str. 190-192].

MAĎARSKÁ OTÁZKA

Medzinárodné vzťahy medzi Slovenskom a Maďarskom sú podľa autorov vystavené tvrdej skúške, keďže Buda-pešť si namýšľa byť „ochrancom“ všetkých Maďarov, vrátane predpokladaných troch miliónov žijúcich za hranicami Maďarska. Pravidelne zasahuje do vnútorných záležitostí Slovenska. Spomínajú sa tu i provokácie zo strany prezidenta Lászla Sólyoma v roku 2007 a 2009 [str. 194]. Aj slovenskej strane možno čo-to vyčítať. Na jeseň roku 2006 došlo na Slovensku k niekoľkým násilným trestným činom proti etnickým Maďarom. Olej do ohňa naliali aj radikálni futbaloví fanúšikovia v Banskej Bystrici, keď počas jedného futbalového zápasu rozvinuli transparent s nápisom „Smrť všetkým Maďarom!“ [str. 193].

Autori sa podrobnejšie zaoberajú extrémizmom v Maďarsku, kde zaraďujú aj fašistickú Maďarskú gardu, pravcov stranu Jobbik, ktorá od roku 2007 verejne vystupuje v uniformách pripomínajúcich maďarskú stranu šípových krížov založenú v roku 1935 a iné.

FICO A MÉDIÁ, KORUPCIA A „VLASTENECKÝ ZÁKON“

Autori poznamenávajú, že pre slovenskú mediálnu scénu je príznačné, že do značnej miery je v rukách zahraničných spoločností. Nemecko-švajčiarska mediálna spoločnosť Ringier-Axel-Springer-Slovakia vydáva napr. okrem iného bulvárny plátok Nový Čas, ktorý je kópiou rakúskej Kronenzeitung.

Od počiatku svojej vlády Fico prevádzal pasívnu mediálnu politiku a voči novinárom zaujímal negatívne stanovisko. K jeho „repertoáru“ patrili nádvky na konto novinárov v ich prítomnosti, že sú „hyeny“ a „prostitutky“. Na tlačových konferenciách Fico nepripustil žiadne otázky, dával iba svoje vlastné vysvetlenia. Týmto postojom dával jasne najavo, že tlač na Slovensku nie je objektívnym zdrojom informácií, lež politickým aktérom v štáte. Na konkrétnych príkladoch autori uvádzajú účelovú politizáciu médií [str. 197].

V ďalšom sa autori podrobnejšie zaoberajú tlačovým zákonom Ficovej vlády z 9. apríla 2008, odstúpením osmich ministrov kvôli korupčným škandálom a Ficovým vlasteneckým zákonom.

ŠTÁT SA VRACIA SPÄŤ NA EKONOMICKÉ JAVISKO

Európska komisia, Medzinárodný menový fond a NATO stáli osem rokov za sociálnym experimentom Hayekových žiakov a pohľadali na stále k ďalším experimentom. Washington a Brusel boli s Dzurindovou politikou spokojní, nie však voliči. Svoj nesúhlas prejavili v deň volieb 17. júna 2006.

Sociálnoekonomická bilancia Dzurindovej ultraliberálnej éry bola katastrofálna. V ďalšom autori poukazujú na nedostatky Dzurindovej vlády [str. 200].

Prvýkrát v krátkej histórii postkomunistických krajín vyhral kandidát (17. júna 2006) s výslovnou antiliberalnou volebnou kampaňou parlamentné voľby proti „reformnej aliancii“ podporovanej Európskou úniou, Medzinárodným menovým fondom a Svetovou bankou. Ficov Smer dosiahol to, čo sa mnohým predošlým zoskupeniam vo východnej Európe nepodarilo. Presadil sa napriek ohováraniam a izolácii zo strany mienkotvorných médií a podarilo sa mu i úspešne odhaliť reformnú politiku, o ktorej sa tvrdilo, že je bezalternatívna, ako antisociálna a vzdialená ľudu. Vo všetkých východoeurópskych krajinách po roku 1989 vznikali hnutia a strany, ktoré sa postavili proti sociálnej tabula rasa, proti hospodárskemu výpredaju a proti hospodárskemu a politickému vývoju závislého od zahraničia [str. 200]. Avšak tieto strany boli zdiskreditované a izolované. Kto skúmal pozadie „reformier“ a označil ich sociálne, politické a spoločenské pôsobenie za podvrtné, bol opiechatovaný za „komunistu“ a „nacionalistu“. Alebo tak, ako to vplyvné občianske médiá aj robili: za nacionálneho komunistu [str. 201].

VELA SŮBENÉ, MÁLO DODRŽANÉ

V tomto odseku sa autori zaoberajú Ficovými predvolebnými sľubmi, čo z nich mohol splniť a čo mu nebolo možné alebo Bruselom nemožné, a čo mohol uchrániť pred privatizáciou, ktorú začala predošlá vláda a nestačila doviesť do konca (napr. letisko v Bratislave, Železničnú spoločnosť Slovensko (ZSSK)) [str. 203].

V roku 2002 Dzurindova vláda predala SPP (Slovenský Plynárenský Priemysel) z 49% francúzsko-nemeckej konzorciálnej spoločnosti E.ON-Ruhrgas a Gaz de France. V dodatočnej zmluve si však nemeckí a francúzski investori zaistili „zlatý“ hlas, ktorý im napriek formálnemu minoritnému podielu zaručoval vedenie a rozhodujúcu moc. A tak od slovenskej vlády ako majorit-

ného akcionára nepotrebovali ani povolenie pre ich rytmické zvyšovanie cien. Škrť cez rozpočet im urobil Fico. Autori podrobnejšie opisujú i zavedenie iných opatrení, ktorými Ficova vláda prispela k lepšiemu postaveniu domácich producentov [str. 204].

V LABYRINTE VEĽKEJ KRÍZY (2010 FF.)

„Všetci proti jednému“ bolo na jar roku 2010 motto pre nadchádzajúce parlamentné voľby a 12. júna to aj vyšlo. Aj keď Ficov Smer získal o viac než 5% hlasov oproti predošlým voľbám, z 29% na takmer 35%, jeho koalíční partneri prepadli. Zatiaľ čo SNS 5% limit ešte ako tak presiahla, HZDS bolo pod ním a nedostalo sa do parlamentu. Na druhej strane k dobre zohranému tímu SDKÚ-DS, KDH, MOST-HÍD sa pripojil silný liberalizmus v osobe Richarda Sulíka s jeho stranou SaS, ktorá získala 12,15% platných hlasov.

Príčiny politického návratu vyššie uvedeného tímu boli rôzne. Medzi iným aj silno negatívna mediálna kampaň proti Ficovi. Súkromné televízne stanice vyzývali voličov, aby nedávali hlas Ficovi, ak nechcú aby mladá generácia bola nútená emigrovať. Týždenník Týždeň mal na titulnej stránke preškrtnutú Ficovu podobizňu s nápisom, aby nevolili komunistu a pod. Autori sa tu letmo dotýkajú aj vzťahu R. Ficu k J. Slotovi [str. 211].

IVETA RADIČOVÁ:

RADIKÁLNA V NÁPADOCH, NEŠŤASTNÉ RUKY V RIADENÍ, KRÁTKO NA SCÉNE

Nová liberálno-konzervatívna koalíčná vláda, ktorá mala po voľbách v roku 2010 v parlamente 79 členov z celkového počtu 150, dosadila Ivetu Radičovú ako prvú ženu na čelo slovenskej vlády, ktorú od samého počiatku nielen opozícia mala za marionetu silného muža SDKÚ-DS Mikuláša Dzurindu [str. 210]. Politicky sa ale Radičová perfektne hodila k vláde, ktorá chcela odsunúť vplyv štátu do pozadia. Len čo prišla do vlády, začala revidovať sociálnu legislatívu, ktorú zaviedol Smer v predchádzajúcich štyroch rokoch. Vo Ficom zastavenej privatizácii sa malo neodkladne opäť pokračovať [str. 210]. V ďalšom sa autori podrobne zaoberajú Radičovej nesociálnou politikou.

K rýchlemu tempu privatizácie, ako bolo počas oboch Dzurindových vlád v rokoch 1989 a 2006 však nestačilo dôjsť. Ficom zastavenú privatizáciu letiska v Bratislave a Železničnej spoločnosti Slovakia sa nepodarilo uskutočniť kvôli zmene vlády. Radičovej vláda mala na programe sprivatizovať i ďalšie štátne podniky, ktoré autori uvádzajú na str. 211.

ŤAŽKO CHORÉ ZDRAVOTNÍCTVO

Čítajúc tento odsek sa človeku v hlave vybaví obrazy predkov, ktorí s veľkými lodnými kuframi odchádzali za prácou do zasľubenej zeme - do Ameriky. Na príklade istej Brigity z Popradu opisujú autori osud Sloveniek, ktoré, aby prežili aj s rodinami, chodia opatrovať starých ľudí, zväčša do Rakúska, často až niekde do Álp. Tri týždne sa starajú o starých ľudí v cudzine, keď prídu domov, čaká ich robota, ktorá tri týždne ležala, - a starostlivosť o vlastných starých rodičov. Na príklade Brigity ilustrujú autori ekonomicke rozdiely medzi Západom a Slovenskom a rozdiely na samotnom Slovensku. V ďalšom výstižne opisujú slovenské zdravotníctvo, výpovede lekárov koncom septembra 2011, plánovaný predaj nemocnice a klinik súkromným investorom a pod. [str. 211 - 212].

„ZÁCHRANA EURA“ SA STANE JABLKOM SVÁRU

Európsky nástroj finančnej stability (ENFS) - podľa autorov Európskou úniou nariadená pomoc pre špekulantov - priniesol pád vlády Ivety Radičovej. Nepodarilo sa jej totiž presvedčiť koalíčného partnera Richarda Sulíka s jeho SaS, aby sa vydali slovenské štátne záruky v miliardových hodnotách pre francúzske banky a gréc-

kych dôchodcov [str. 214]. Prvého októbra 2011 okolo desiatej hodiny večer vládna koalícia pozostávajúca z SDKÚ, KDH, Most-Híd a SaS strokotala.

V ďalšom sa autori zaoberajú Sulíkovými argumentmi, ktoré zodpovedajú zdravému rozumu, lenže tento zdravý rozum nemajú vedenia finančných koncernov ani vlády zemi EÚ [str. 214].

Na scéne sa objavil spasiteľ bánk Robert Fico. Ešte pred hlasovaním naznačil, že v prípade núdze je spolaľhnutie na jeho stranu. Ponúkol záchranu eura za predčasné voľby. Vyšlo to. Taktický majstrovský výkon R. Ficu spočíval v tom, že sa jednou ranou dokázal zbaviť vlády a v Bruselu urobil dojem poslušného chlapca [str. 214].

FICO VYHRÁVA

NA VŠETKÝCH FRONTOCH

Za to, že hlasoval ako opozičník za „záchranu eura“ sa vlády EÚ pozerali na Ficu ako na spoľahlivého partnera. Na Slovensku bolo takého zaobchádzanie s neexistujúcimi peniazmi z daní však oveľa menej populárne. Na pomoc Smeru prišiel najväčší korupčný škandál v histórii Slovenska - Gorila. Desiateho marca 2012 Fico svojou majstrovskou parlamentnou taktikou a relatívnu dištanciou od korupčného škandálu Gorila zožal úspech. Smer získal 44,42% hlasov, čo mu zabezpečilo 83 kresiel v parlamente a vďaka zisku nadpolovičnej väčšiny mohol predseda Smeru Robert Fico zostaviť vládu bez podpory iných strán [str. 216].

MODERNÉ FORMY „ROBOTOV“

Všetky liberálno-konzervatívne vlády na Slovensku zneužili pracovnoprávnu reguláciu do takej miery, aká by v západných štátoch tvoriach jadro EÚ nebola možná. Skrytá samostatná zárobková činnosť, nepatrná zamestnanosť a bezmocnosť odborov okrem mnohých iných negatívnych opatrení - sú jej hlavné body.

Počnúc Dzurindom v roku 1998 sa stalo obyčajom, že v mnohých firmách zamestnanci musia prijať prácu ako „samostatne zárobkovo činní“, aby firmy šetřili na sociálnych dávkach. Od zamestnancov dopĺňujúcich tovar v supermarketoch veľkých obchodných reťazcov až po kovorobotníkov sa vyžaduje, že pristúpia na formálnu „samostatnú zárobkovú činnosť“, ktorá im upiera prístup k sociálnej pomoci a dávkam v nezamestnanosti, k zdravotnej starostlivosti a k dôchodkovému zabezpečeniu. Fico počas svojej vlády v rokoch 2006 a 2010 túto prax síce kritizoval, ale neodstránil [str.220].

Práve tak ako fiktívna „samostatná zárobková činnosť“ je rozšírená aj prihlásenie celodennej práce ako obmedzenej zamestnania. V niektorých odvetviach je táto prax veľmi rozšírená. Zamestnávateľ šetrí na sociálnych odvodoch a zamestnanci to pocítia aj pri odchode do dôchodku. V ďalšom sa autori zaoberajú hodinovou mzdou na Slovensku, ktorá často dosahuje neuveriteľných iba 1,88 Eur a keď si niekto myslí, že pri takejto mzde nezamestnanosť by mala byť neznámou, tak sa veľmi mylí. Oficiálne štatistiky v prvom štvrtroku roku 2012 hovoria o 14,1% nezamestnanosti, pričom v strede a na východe štátu sú oblasti s vyše 30% nezamestnanosťou.

Zavedenie trhu práce po rozpade socialistického systému malo na Slovensku za následok hlboký sociálny úpadok. A keď k tomu pripočítame niekoľkostotisícovú emigráciu do zahraničia za prácou, máme pred očami obraz spustošenej krajiny [str. 221].

Ak by sa autori niekedy rozhodli pokračovať v analýze slovenskej politiky - alebo skôr v analýze politiky na Slovensku - bolo by určite zaujímavé dozvedieť sa, ako oni vnímajú prezidentské voľby v 2014. Zrejme by sa počudovali, že tento zbedačený národ si praje mať na najvyššom štátnom poste miliardára. A kto má byť jeho hovorcom? Predsa Martin Bútora - Slovákožrút najsilnejšieho kalibru, čestný prezident Meseznikovho prozápadne orientovanej mimovládnej organizácie Inštitútu pre verejnú otázku (IVO)

DARINA VERGISOVÁ